

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 15ΗΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2001

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΝΟΜΗ

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ.—Πορίσματα έρευνών για τὰ έλληνικά φύλα (έθνη) κατά τήν
Έποχή του Χαλκού, μέρος Β', υπό του άκαδημαϊκού κ. Μιχαήλ Σακελλαρίου*.

Έχω τήν τιμή να παρουσιάσω τὸ δεύτερο μέρος τῆς ανακοινώσεώς μου υπό τὸν τίτλο: «Πορίσματα έρευνών για τὰ έλληνικά φύλα (έθνη) κατά τήν Έποχή του Χαλκού».

Β. ΔΕΔΟΜΕΝΑ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ
ΜΕ ΤΗΝ ΕΝΤΟΠΙΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΕΘΝΩΝ

1. ΕΝΤΟΠΙΣΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΕΘΝΩΝ
ΕΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

Προκειμένου να εντάξω τὰ διάφορα έλληνικά έθνη σε γεωγραφικά πλαίσια χρησιμοποιώ δεδομένα και εφαρμόζω μεθόδους κριτικής που χρησιμοποίησα και εφαρμόσα στις παλαιότερες εργασίες μου: *La migration grecque en Ionie*, 1958, *Peuples préhelléniques d'origine indo-européenne*, 1977, και *Les Proto-Grecs*, 1980.

Αυτὰ τὰ δεδομένα διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Ἀπὸ τὴ μία μεριά, βρίσκουμε στις γραμματειακές πηγές μας διάφορες πληροφορίες αρχαίων συγγραφέων, κατά τις οποίες ένα έθνος κατοίκησε κατά τὸ παρελθὸν σε μία περιοχή. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, έπισημαίνουμε, ὅχι μόνον στις γραμματειακές πηγές μας, ἀλλὰ και,

* MICHEL SAKELLARIOU, *Aperçu de recherches sur les ethnè grecs à l'âge du Bronze. Partie II.*

ένδεχομένως, σὲ διαλεκτολογικὲς ἢ καὶ σὲ ἀρχαιολογικὲς, ποικίλα, ἐπίσης ἐντοπιζόμενα, ἕχνη ἐνὸς ἔθνους.

Γιὰ νὰ ἐξαγάγω ἀπὸ τὰ ὡς ἄνω δεδομένα πορίσματα, πού νὰ εἶναι τουλάχιστον πιθανά, ἐργάζομαι κριτικὰ σὲ τρία ἐπίπεδα. Στὸ πρῶτο ἐπίπεδο ἀξιολογῶ χωριστὰ τὰ δεδομένα τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης κατηγορίας. Στὸ δεύτερο ἐπίπεδο ἀξιολογῶ χωριστὰ κάθε δεδομένο. Στὸ τρίτο ἐπίπεδο συστηματοποιῶ καὶ διασταυρώνω τὰ πορίσματα τῶν προηγουμένων ἀξιολογήσεων, γιὰ νὰ καταλήξω σὲ συμπεράσματα, σημεῖο πρὸς σημεῖο. Κάθε σημεῖο συμπεράσματος, τὸ ἀξιολογῶ, ἀναλόγως, ὡς βέβαιον ἢ πιθανὸν ἢ ἀμφίβολον ἢ ἀπίθανον.

ΕΝΤΟΠΙΣΗ ΒΑΣΕΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ

Τὰ προβλήματα κριτικῆς τῶν γραμματειακῶν πληροφοριῶν, σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες ἓνα ἔθνος κατοίκησε κατὰ τὸ παρελθὸν σὲ μία περιοχή, εἶναι τὰ ἴδια πού ἀντιμετωπίζουν ἐν γένει οἱ ἐρευνητὲς τῶν περιόδων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας πρὸ τῆς χρήσεως τοῦ ἀλφαβήτου. Αὐτοὶ χωρίζονται σὲ τρεῖς σχολές: 1) Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν στὴ δυτικὴ Εὐρώπῃ ἕως λίγο πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰώνα, ἔτι-δήποτε ἀναφέρεται σ' ἀρχαῖα κείμενα γιὰ γεγονότα παλαιότερα ἀπὸ τὴν καθιέρωση τοῦ ἀλφαβήτου λαμβανόμενα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐρευνητὲς ὡς ἀξιόπιστη πληροφορία· 2) Ἀπὸ τὶς τελευταῖες δεκαετίες τοῦ 19ου αἰώνα καὶ ἔπειτα, οἱ ἴδιες πληροφορίες ἀπορρίφθηκαν ἐπανειλημμένα ὡς ἀποκυήματα φαντασίας ἢ ὡς σκόπιμα δημιουργήματα πόλεων (γιὰ συγκεκριμένους πολιτικούς λόγους ἢ γιὰ νὰ λαμπρυνθεῖ τὸ παρελθόν τους), ἢ εὐγενῶν οἰκογενειῶν (πρὸς δόξαν προγόνων) ἢ ἱερατείων (πρὸς δόξαν θεῶν ἢ μαντείων)· 3) Ἀφ' ὅτου ἄρχισε ἡ ἀντιπαράθεση τῶν προηγουμένων σχολῶν, δημιουργήθηκε μία τρίτη, ἡ ὁποία ἀποφεύγει τὶς ὑπερβολὲς τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης. Κατὰ τὶς τελευταῖες δεκαετίες ἐπικρατεῖ ἡ τρίτη σχολή, ὑπάρχουν ὅμως μερικοὶ ὄπαδοὶ τῆς δεύτερης καὶ μερικοὶ τῆς πρώτης.

Κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ πρώτη προσέγγιση εἶναι ἀφελής. Γιὰ τὴ δεύτερη νομίζω ὅτι ἀποδείχθηκε καὶ χρήσιμη καὶ ἀντιπαραγωγική: χρήσιμη ἀπὸ τὴν ἄποψη ὅτι ὀρθώθηκε ἐναντίον τῆς ἄκριτης ἀποδοχῆς πληροφοριῶν· ἀντιπαραγωγική, γιατί ἀντιμετώπισε τὶς πληροφορίες ὅχι ἀκριβῶς κριτικὰ, ἀλλὰ ὑπερκριτικὰ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τὶς ἀμφισβητεῖ ὅλες ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἔτσι νὰ ἀδρανοποιεῖ ἀξιόπιστες μαρτυρίες. Κατὰ συνέπεια, συντάσσομαι μὲ τὴν τρίτη προσέγγιση, τὴν ὁποία ἐφαρμόζω ἀκολουθώντας τοὺς ἐξῆς κανόνες: 1) Κάθε παραδιδόμενον θέμα νὰ ἐξετάζεται καθ' ἑαυτό· 2) τὰ κείμενα πού τὸ ἀναφέρουν νὰ ὑποβάλλονται σὲ διπλὴ κριτικὴ· ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ· 3) ἐάν, γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, ὑπάρχουν δύο ἢ περισσότερες παραλλαγές,

αὐτὲς νὰ ἐξετάζονται συγκριτικὰ καὶ μὲ τὸ ἐρώτημα ἐὰν οἱ διαφορές τους ὀφείλονται σὲ παραλείψεις γνησίων ἀναμνήσεων ἢ σὲ προσθῆκες πλασματικῶν στοιχείων ἢ σ' ἄλλες ἀλλοιώσεις. Ἐπὶ πλέον ἀναζητῶ ἐνδείξεις ἱκανὲς εἶτε νὰ ἐπιβεβαιώσουν εἶτε νὰ ἀμφισβητήσουν τὴν ἱστορικότητα τοῦ ἐξεταζομένου θέματος.

Ὡστόσο δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι ἓνα θέμα παραδιδόμενο ἀπὸ γραμματειακὲς πηγὲς ἀπὸ μίαν ἱστορικὴν ἀνάμνησιν· πρέπει ἐπίσης νὰ ἀντιμετωπισθοῦν οἱ ἀμφισβητήσεις ποὺ διατυπώθηκαν κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια ἀπὸ λίγους ἐρευνητές, εὐκαιρικὰ καὶ χωρὶς συστηματικὴ μελέτη τοῦ ὕλικου, γενικῶς, γιὰ τὶς δυνατότητες ἐπιβιώσεως ἑλληνικῶν παραδόσεων ἀπὸ τὴν Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν ἀρχαιοτέρων ἀλφαβητικῶν κειμένων. Αὐτὸς ἦταν ὁ λόγος ποῦ, παρακινούμενος ἤδη ἀπὸ διαπιστώσεις ποὺ εἶχα συγκεντρώσει μέχρι καὶ τῆς δεκαετίας τοῦ 1980, ὀλοκλήρως αἰδικῆ μελέτη περὶ τῆς μεταδόσεως ἱστορικῶν ἀναμνήσεων διὰ προφορικῶν λόγων πρὸ τῆς χρήσεως τοῦ ἀλφαβήτου καὶ τῶν διαβαθμίσεων ἀντοχῆς στὴ φθορὰ τοῦ χρόνου ποὺ ἐμφανίζουν τὰ διάφορα θέματα τῶν μεταβιβαζομένων πληροφοριῶν. Γιὰ τὴ διεκπεραίωση αὐτῆς τῆς μελέτης, ἀφ' ἐνὸς ἔλαβα ὑπ' ὄψην καὶ τὰ γενικὰ πορίσματα ἐρευνῶν γιὰ τὶς προφορικὲς παραδόσεις προαλφαβητικῶν κοινωνιῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνα μ.Χ., ἀφ' ἑτέρου μελέτησα 16 ἀντιπροσωπευτικὲς περιπτώσεις (*study cases*) ἀρχαίων ἑλληνικῶν παραδόσεων ποὺ ἐπέλεξα μὲ τὰ ἀκόλουθα κριτήρια: 1) νὰ εἶναι ὁμοειδεῖς, ὥστε νὰ εἶναι συγκρίσιμες· ὅλες ἀφοροῦν σὲ μεταναστεύσεις· 2) νὰ ἀνήκουν σὲ διαφορετικοὺς χρονικοὺς ὀρίζοντες· 3) νὰ εἶναι οἱ καλύτερα τεκμηριωμένες μεταξὺ ὅλων τοῦ ἴδιου χρονικοῦ ὀρίζοντος· 4) οἱ μισὲς νὰ ἀφοροῦν σὲ γεγονότα ποὺ ἀνήκουν σὲ χρονικοὺς ὀρίζοντες νεότερους ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀλφαβήτου, οἱ ἄλλες μισὲς νὰ ἀφοροῦν σὲ γεγονότα ποὺ ἀνήκουν σὲ χρονικοὺς ὀρίζοντες παλαιότερους ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀλφαβήτου. Μὲ τὸ τέταρτο κριτήριον ἐπιχειρήσα καί, νομίζω, πέτυχα νὰ ἐπισημάνω, ἀφ' ἐνός, τὰ εἶδη ἀλλοιώσεων ποὺ παρουσιάζουν πληροφορίες, οἱ ὁποῖες μεταδόθηκαν χωρὶς, ἢ σχεδὸν χωρὶς, συμμετοχὴ τῆς προφορικῆς παραδόσεως καί, ἀφ' ἑτέρου, τὰ εἶδη ἀλλοιώσεων ποὺ παρουσιάζουν πληροφορίες, οἱ ὁποῖες μεταδόθηκαν ἀρχικὰ διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως καὶ ἔπειτα διὰ τῆς γραπτῆς. Ἀφοῦ περᾶτωσα τὴ μελέτη αὐτῶν τῶν 16 ἀντιπροσωπευτικῶν περιπτώσεων, τὶς κατέταξα κατὰ σειρὰ ἀντίστροφη πρὸς ἐκείνη τῶν χρονολογικῶν ὀριζόντων τους, ἀρχίζοντας μὲ τὸν ἀποικισμό Θηραίων στὴν Κυρήνη (περὶ τὸ 630 π.Χ.) καὶ τελειώνοντας μὲ τὴν μετανάστευση μιᾶς ομάδας Μακεδόνων («Μακεδῶν», κατὰ τὴν πηγὴν μας) ἀπὸ τὴν κεντρικὴ Πίνδο κοντὰ στὴν Οἶτη (περὶ τὸ 1350 π.Χ.) καὶ μελέτησα συγκριτικὰ τὶς διαβαθμίσεις τῶν ἀλλοιώσεων ποὺ ἔχουν ὑποστῆ διάφορες κατηγορίες πληροφοριῶν ἀνάλογα μὲ τὸν χρονολογικὸ ὀρίζοντα τῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Αὐτὴ ἡ μελέ-

τη έχει δημοσιευθεί ως αὐτοτελής τόμος¹, τὰ δὲ συμπεράσματά της ἔχουν ἀξιοποιηθεῖ ἀπὸ τὴν ἔρευνα πού τελειώνω τώρα. Ἐδῶ σημειώνω μόνον τὸ συμπέρασμα πού κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαφέρει τὸ θέμα τῆς ἀξιοπιστίας τῶν πηγῶν μας πού ἐντοπίζουν ἕνα ἔθνος σὲ μία περιοχὴ. Σύμφωνα μὲ μελέτες προφορικῶν ἱστορικῶν παραδόσεων ἀφρικανικῶν προαλφαβητικῶν κοινωνιῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνα μ.Χ., αὐτὲς οἱ παραδόσεις συντήρησαν ἀναμνήσεις σημαντικῶν γεγονότων (ὅπως οἱ ἰδρύσεις κρατῶν καὶ οἱ μεταναστεύσεις), τὰ ὅποια συνέβησαν τὸν 13ον ἢ καὶ τὸν 12ον αἰῶνα μ.Χ. Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα, μεταφερόμενο στὶς ἀρχαῖες ἑλληνικὲς προφορικὲς παραδόσεις, σημαίνει ὅτι προφορικὲς παραδόσεις, πού καταγράφηκαν π.χ. πενήντα χρόνια μετὰ τὴν ἀρχὴ χρήσεως τοῦ ἀλφαβήτου, δηλαδὴ περὶ τὸ 700 π.Χ., θὰ μπορούσαν νὰ περιέχουν ἀναμνήσεις γιὰ ἰδρύσεις κρατῶν καὶ γιὰ μεταναστεύσεις πού συνέβησαν περὶ τὸ 1400, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ 1500 π.Χ. Στὰ πλαίσια τῆς μελέτης μου γιὰ τὶς ἑλληνικὲς ἱστορικὲς παραδόσεις μπόρεσα νὰ ἐπισημάνω ἕνα γεωγραφικὸ ἐντοπισμὸ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ ἀρχαία παράδοση, ὃ ὅποιος μπορεῖ νὰ χρονολογηθεῖ περὶ τὸ 1350 π.Χ. Πρόκειται γιὰ τὸν σχηματισμὸ τοῦ ἔθνους τῶν Δωριέων στὴ Δωρίδα (ἢ ὅποια ἦταν εὐρύτερη ἀπὸ τὴ Δωρίδα τῶν κλασσικῶν χρόνων)².

Ἐφαρμόζοντας μὲ συνέπεια τοὺς ὡς ἄνω κανόνες κριτικῆς καὶ ἐπαληθεύσεως τῶν πληροφοριῶν περὶ ἐντοπίσεως ἔθνῶν πού μᾶς παρέχουν οἱ πηγές μας, συμπέρανα ὅτι ὄχι λίγες ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ἀναξιόπιστες, ὅτι ἄλλες εἶναι λίγο ἢ πολὺ προβληματικές, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀρκετὲς ἄλλες φαίνονται νὰ εἶναι ἀπηχῆσεις γνησίων ἱστορικῶν παραδόσεων ἀναφερομένων σὲ γεγονότα τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ.

Ἴδου μία σύνοψη τῶν συμπερασμάτων μου κατ' ἔθνη καὶ γεωγραφικὲς περιοχές, ὅπου τὰ ἀρνητικὰ συμπεράσματα ἐγκλείονται ἐντὸς [—]³ καὶ τὰ ἀμφίβολα ἀκολουθοῦνται ἀπὸ τὸ σημεῖο (;). Οἱ ἀναφορὲς σὲ ἐγκαταστάσεις πού χρονολογοῦνται μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ τοποθετοῦνται ἐντὸς <—>.

*Αβαντες

— [Ἡπειρος⁴].

— Φωκίς⁵.

1. M. B. Sakellariou, *Between Memory and Oblivion: the Transmission of Early Greek Historical Traditions*, 1990.

2. M. B. Sakellariou, ἴδιο ἔργο, σσ. 223-235.

3. Ἐπίσης ἐντὸς [—] ἐγκλείονται παραπομπὲς σὲ χωρία πού δὲν ἀπηχοῦν αὐθεντικὲς παραδόσεις.

4. Πρόξενος, 703 *FGrH*, ὑπ. 6 (= Στέφανος Βυζάντιος, λ. Χαονία).

5. Ἀριστοτέλης, ἀπ. 601 Rose (= Στράβων, 10, 1, 3. — Εὐστάθιος, *Παρεκβ. Ὀμ. Ἰλ.*, Β

— Εύβοια¹.

[᾽]Αθαμᾶνες

— ᾽Αθαμανία.

— Κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ².

Αἰνιᾶνες

— Περαιβία, Β. Πελασγιῶτις³.

— Περιοχὴ ἄνω ᾽Αώου⁴.

— Κασσ(ι)ωπαία⁵.

— Περιοχὴ Κίρρας⁶.

— <Αἰνίς>.

Αἰολεῖς

— Θεσσαλία ἐν γένει⁷ ἢ περιοχὲς τῆς Θεσσαλίας ([κοντὰ στὸν ᾽Ολυμπο⁸, ᾽Ιωλκός⁹ καὶ γενικὰ κοντὰ στὸν Παγασητικὸ¹⁰]).

— [᾽Οπουντία Λοκρῖς]¹¹.

— Κορινθία (;)¹².

— [᾽Ηλις, Πισᾶτις]¹³.

542, p. 281). — Πausanias, *ἔ.ἀ.* ᾽Ο Στέφανος Βυζάντιος, *ἔ.ἀ.* μνημονεύει τὸν ᾽Αβαντα ὡς ἰδρυτὴ τῆς φωικικῆς πόλεως, χωρὶς νὰ ἀναφέρει κάτι γιὰ τοὺς γονεῖς του καὶ τὴν προέλευσή του.

1. ᾽Ιλιάς, Β 535-536, Δ 463-464. — Ἡρόδοτος, I, 146. — Ἴων ὁ Χῖος, 392 *FGrH*, ἀπ. 1 (= Πausanias, 7, 4, 8). — Πausanias, 7, 2, 3.

2. Πολέμων, fr. 56 *FHG*, III, σ. 133 (= ᾽Αθήναιος, 11, 1, σ. 462 a). — Στράβων, 9, 4, 17.

3. ᾽Ιλιάς, Β 748-757. — Στράβων, 9, 5, 19-20 καὶ 35· πρβλ. 7, ἀπ. 14. — Plinius, *N.H.*, IV 31. Στέφανος Βυζάντιος, λ. Κύφος.

4. Πλούταρχος, ᾽Ηθικά, 293 F.

5. Πλούταρχος, ᾽Ηθικά, 297 B.

6. Πλούταρχος, ᾽Ηθικά, 293 F. 297 B.

7. Ἡρόδοτος, 7, 176. — Ἐφορος, 70 *FGrH*, ἀπ. 122 a καὶ b (= Στράβων, 10, 3, 4 καὶ 9, 3, 12. — Διόδωρος, 4, 67, 2-3 καὶ 68, 1. — Στράβων, 5, 2. 4. — Κόνων, 26 *FGrH*, ἀπ. 1, 26. — Ψευδο-᾽Απολλόδωρος, 1, 7, 3 καὶ 5.

8. Διόδωρος, 4, 60, 2 καὶ 80, 2.

9. Διόδωρος, 4, 68, 3.

10. Πausanias ὁ γραμματικὸς (= Φώτιος, *Λεξ.*, λ. ἐς κόρακας; — Εὐστάθιος, *Παρεκβ.* ᾽Ομ. ᾽Οδ., ν 468, σ. 1748).

11. Ἐλλάνικος, 4 *FGrH*, ἀπ. 80 (= Στέφανος Βυζάντιος, λ. Φρίκιον). — *Σχολ. θεοκρ.*, 1, 56.

12. Θουκυδίδης, 4, 42, 2.

13. Διόδωρος, 4, 68, 1. — Ψευδο-᾽Απολλόδωρος, 1, 7, 5 καὶ 9, 7-8. — Πausanias, 6, 27, 2.

— [Μεσσηνία¹].

— [Λακωνία²].

Αίτωλοι

— Αίτωλία³.

Ἀρκάδες

— Ν.-Δ. Μακεδονία.

— Κεντρική Στερεά⁴.

— Ἀρκαδία⁵.

— Πισᾶτις⁶.

— Τριφυλία⁷.

Ἀχαιοὶ

— [Ἐστιαϊώτις⁸].

— Ν. Πελασγιῶτις, Φθιώτις, Ἀχαΐα Φθιώτις, κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ⁹, κοιλάδα τοῦ Ἰνάχου (παραποτάμου τοῦ Σπερχειοῦ)¹⁰.

— Ἀργολίς¹¹.

— Λακωνία¹².

— Μεσσηνία¹³.

1. Διόδωρος, 4, 68, 3.

2. Πίνδαρος, *Νεμ.*, 11. 34-35. — Ἑλλάνικος, 4 *FGrH*, ἀπ. 32 (= *Σχολ. Πινδ. Νεμ.*, 11, 43 κ.έ.).

3. Ἰλιάς, Β 638-644. Ι 529-532 καὶ μεταγενέστερες πηγές.

4. Διόδωρος, 4. 34, 1. 37, 3 καὶ 5. — Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 2, 7, 7.

5. Οἱ σχετικὲς μαρτυρίες εἶναι πολυάριθμες.

6. *Σχολ. Πινδ. Ὀλ.*, 6, 34.

7. Ξενοφῶν, *Ἑλλ.*, 7, 1, 26.

8. Ἄνδρων, 10 *FGrH*, ἀπ. 16 a καὶ b (= Στράβων, 10, 4, 6. — Στέφανος Βυζάντιος, λ. Δώριον).

9. Ἰλιάς, Β 681-694. Ι 395. Λ 769-770.

10. Πλούταρχος, *Ἡθικά*, 294 Α.

11. Ἰλιάς, Β 522. Ἰσοκράτης, *Παναθ.* 42. — Παυσανίας, 2, 38, 1.

12. Ἰσοκράτης, *Παναθ.* 42. — Ἐφορος, 70 *FGrH*, ἀπ. 117 καὶ 118 (= Στράβων, 8, 5 4 καὶ 5). Θεόπομπος, 115 *FGrH*, ἀπ. 122 (= Ἀθήναιος, 6, 88). — Στράβων, 8, 7, 1. — Διόδωρος, 5, 80, 2. — Παυσανίας, 3, 12, 9. 13, 4. 22, 4.

13. Ἰλιάς, Λ 759. — Ἰσοκράτης, *Παναθ.* 42. — Ἐφορος, 70 *FGrH*, ἀπ. 118 (= Στράβων, 8, 5, 5). — Θεόπομπος, 115 *FGrH*, ἀπ. 122 (= Ἀθήναιος, 6, 88). — Παυσανίας, 4, 30, 1 [Διόδωρος, 4, 68, 3].

- Πισᾶτις¹.
- Ἀχαῖα².
- Κρήτη (;)³.

Βοιωτοὶ

- Θεσσαλιῶτις⁴.
- <Βοιωτία>.

Γραῖοι ἢ Γραικοὶ

- Ἡπειρος⁵.
- Φθιώτις⁶.
- Βοιωτία⁷.

Δόλοπες

- Δολοπία⁸.
- Μαγνησία (;)⁹.

Δωριεῖς

- [Φθιώτις, Ἐστιαῖωτις, Πίνδος¹⁰].

-
1. Ἐφορος, 70 *FGrH*, ἀπ. 115 (= Στράβων, 8, 3, 33).
 2. Ἰλιάς, Β 569-575 καὶ μεταγενέστερες πηγές.
 3. Ὀδύσεια, τ 176 (ἀμφίβολο ἂν ὁ ὄρος Ἀχαιοὶ ἔχει ἐδῶ τὴν εὐρεία ἢ τὴ στενή του σημασία).
 4. Ἐφορος, 70 *FGrH*, ἀπ. 119 (= Στράβων, 9, 2, 4).— Διόδωρος, 4, 67, 2-6.— Στράβων, 9, 2, 29. 5, 14. 5, 18.— Πausanias, 10, 8, 4.— Στέφανος Βυζάντιος, λλ. Ἄρνη καὶ Ὀρθοῦριον; *Ετυμ. Μ.*, s. v. Ἄρνη.
 5. Ἀριστοτέλης, *Μετ.*, 1, 14, σ. 352 a 3.
 6. Πάριον χρον., 239 *FGrH*, ἀπ. 6.— Ἀλέξανδρος Πολυτίστωρ, 273 *FGrH*, ἀπ. 100 (= Κωνσταντῖνος Πορφ., *Περὶ θεμ.*, 2,5, 3).— Plinius, *N.H.*, IV 14.
 7. Πρβλ. U. v. Wilamowitz-Möllendorff, ἐν *Hermes*, 21, 1886, 91 κ.έ., ἴδιος, *Pindaros*, 1922, p. 13.— K. Hanell, *Megarische Studien*, 1934, σ. 62.
 8. Ἰλιάς, I 484.— Πρβλ. Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 3, 13, 8.— Στράβων, 9, 5, 5 καὶ 11.
 9. Ἀπολλώνιος Ρόδιος, 1, 584-585. Ψευδο-Ὀρφεύς, Ἄργ., 463. *Σχολ.* Ἀπολλ. Ρόδ., 1, 587.
 10. Ἡρόδοτος, 1, 56, 57, 157.— Διόδωρος, 4, 67, 1.— Χάραξ, 103 *FGrH*, ἀπ. 6 (= Στέφανος Βυζάντιος, λ. Δώριον.— Στράβων, 9, 5, 17.— Ἄνδρων, 10 *FGrH*, ἀπ. 16 a καὶ b (= Στράβων, 10, 4, 6.— Στέφανος Βυζάντιος, λ. Δώριον).— Διόδωρος, 4, 37, 3-4 κ.έ.

- Δωρίς¹.
- <Πελοπόννησος>.

Ἑλληνες

- Ἡπειρος².
- Κοιλιάδα Σπερχειοῦ³.

Ἑπειοὶ

- Ἡλις⁴.

Θεσσαλοὶ

- Θεσπρωτία⁵.
- <Θεσσαλία>.

Ἴωνες

- Βοιωτία⁶.
- Ἀττική⁷.
- Μεγαρίς (;)⁸.
- Κορινθία (;)⁹.
- Ἀργεία¹⁰.
- Ἀχάτᾶ¹¹.

1. Ἡρόδοτος, 1, 56. 8, 43.—Ἐφορος, 70 *FGrH*, ἀπ. 15.— Λυκόφρων, Ἰατρ., 1388-1390.— Διόδωρος, 4, 37, 1-4.— Στράβων, 9, 4, 10.— Ψευδο-Ἀπολλοδώρος, 8, 7, 2.— καὶ ἄλλοι.

2. Ἀριστοτέλης, *Μετ.*, 1, 14, σ. 352 α 33 κ.έ.— Πρβλ. *Schol. Hom. Il.*, Π 233 καὶ Φ 194 Erbse.

3. Ἰλιάς, Β 681-684. Ι 395, 447, 477. ΙΙ 595.

4. Ἰλιάς, Β 615-624. Λ 671, 673, 686, 688, 694, 697, 732, 756, 760. Ψ 629-531; Ὀδύσσεια, ν 275. ο 298. ω 431.

5. Ἡρόδοτος, 7, 176.— Στράβων, 9, 5, 23.— Velleius Paterculus, 1, 1, 1.

6. Ἡρόδοτος, 5, 5, 8.

7. Ἰλιάς, Ν 685 καὶ πολυάριθμες μεθωμηρικὲς μαρτυρίες.

8. Ἑλλάδικος, 4 *FGrH*, ἀπ. 74 καὶ 78 (= Στέφανος Βυζάντιος, λ. Νισαίας.— Πλάτων, *Κριτίας*, 5-7. 110 D.— Κάστωρ, 250 *FGrH*, ἀπ. 4.— Ἀνδροτίων, 324 *FGrH*, ἀπ. 61a, b.— Στράβων, 3, 5, 5. 9, 1, 7-7.— Πλούταρχος, *Θησεύς*, 25, Πausανίας, 1, 39, 4-6.

9. Κόνων, 26 *FGrH*, ἀπ. 1, xxvί.

10. Πausανίας, 2, 36, 3.

11. Ἡρόδοτος, 1, 145-146. 7, 94-95. 8, 73.— Ἐφορος, 70 *FGrH*, ἀπ. 117 καὶ 118 (= Στράβων, 17

— Κυνουρία¹.

Κεφαλληνες

— Ἰθάκη, Κεφαλληνία, Ζάκυνθος, παράλια χερσαῖα ἐδάφη στὴν Ἀκαρνανία ἢ τὴν Ἥλιδα².

Λαπίθαι

— Β. Πελασιγῶτις³.

— Ἥλις⁴.

Λοκροὶ

— Ὀπουντία Λοκρῆς⁵.

Μάγνητες

— ἐκβολὴς Πηνειοῦ, ὄρος Πήλιον⁶.

Μινύαι

— Δ. Βοιωτία⁷.

βων, 8, 5, 4 καὶ t 5, 5).— Πολύαινος, 2, 37.— Κάστωρ, 250 *FGrH*, ἀπ. 4 (= Εὐσέβιος, *Χρον.*, ἀρμ. μετάφρ., ἐν *Eusebius Werke*, 5, 1916, σσ. 85-88). Διόδωρος, 5, 81, 4. Στράβων, 8, 1-2. 3, 9. 5, 5. 6, 10. 7, 1-2. 7, 4.— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 1, 7, 3.— Παισανίας, I, 31, 3. 2, 14, 2. 18. 25, 8. 5, 1, 1. 7, 1, 1-5 καὶ 7-8. 18, 5. 24, 5.— Ἀριστείδης, *Παναθ.*, 177 Dind.— Julius Frontinus, *Strat.*, 1, 2, 8.— Στέφανος Βυζάντιος, λ. Βούρα καὶ «Ἐλική» Εὐστάθιος, *Παρεκβ. Ὀμ. Ἰλ.*, B 575.

1. Ἡρόδοτος 8, 73.

2. Ἰλιάς, B 631-637.

3. Ἰλιάς, N 128-130, σὲ συνδυασμὸ μὲ B 738-747.— Σιμωνίδης, ἀπ. 632 Campbell (= Στράβων, 9, 5, 20).— Στράβων, 9, 5, 19-20 καὶ 22.— Ἰερώνυμος, 154 *FGrH*, ἀπ. 17 (= Στράβων, 9, 5, 22).— Διόδωρος, 4, 37, 3-4.— Πλούταρχος, Ἡθικά, 293 F καὶ 297 B.— Παλαίφατος, 1.— Λαπίθαι καὶ Κένταυροι: Ἰλιάς, B 743-744. Ὀδύσσεια, φ 295-302.— Ἡσίοδος, Ἀσπίς, 178-190.— Παισανίας, 5, 10, 8.— Ἀπολλώνιος Ρόδιος, 1, 40-43.— Διόδωρος, 4, 70, 2-4.— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 2, 5, 4. Στράβων, 9, 5, 19.— Παλαίφατος 1.— Σχόλ. Ὀμήρ. Ἰλ., A 262, Erbse.— Αἰλιανός, *Ποικ. Ἰστ.*, 11, 2.

4. Διόδωρος, 4, 70, 4.

5. Ἰλιάς, B 527-535. N 712 καὶ 714-721.

6. Ἰλιάς, B 756-757.

7. Ἰλιάς, B 511 κ.έ.— Πίνδαρος, Ὀλ., 14, 4.— Ἡρόδοτος, 1, 146.— Φερεκύδης, 3 *FGrH*, ἀπ. 95 (= Σχόλ. *Ἐδρ.*, *Φοιν.*, 39).— Εὐριπίδης, *Ἡρ. μιν.*, 50, 220.— Διόδωρος, 4, 10, 3-5. 15, 79, 5.— Στράβων, 9, 2, 3. 2, 40.— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 2, 4, 11-12.— Παισανίας, 9, 9, 1-2 καὶ 36, 4-8.— Πολύαινος, 1, 3, 5.— Σχόλ. Ἀπολλ. Ρόδ., 1, 230-233 b.

- [Ἰατρική]¹.
- Λακωνία².

Μυρμιδόνες

- Ν. Θεσσαλία³.
- Ἀκαρνανία⁴.
- (Ἀΐγινα⁵).

Περαιβοὶ

- Περαιβία, Β. Πελασγιῶτις⁶.
- Ἐσταιῶτις, Ἀθαμανία⁷.

Φθῖοι

- Θεσσαλία⁸.

Φλεγόαι

- Πελασγιῶτις⁹.
- Φωκίς¹⁰.

1. Σχόλ. Δημόσθ., 18, 107 b με μνεία τοῦ Διοδώρου (372 *FGrH*, ἀπ. 39) καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ (4 *FGrH*, ἀπ. 42 b).

2. Ἡρόδοτος, 4, 145-146.— Σχόλ. Πινδ. Πυθ., 4, 88 b.— Valerius Maximus, 4, 6, Ext. 4.

3. Ἰλιάς, Α 180, 328. Β 684. Η 126. Ι 185, 652. Λ 797. Π 12, 15, 39, 65, 155, 164, 194, 200, 220, 240, 266, 269, 506, 546, 564. Τ 14, 278, 299. Φ 188. Ψ 4, 6, 69, 129. Ω 397, 449, 536. Πρβλ. Ὀδύσσεια, λ 494.

4. *IG*, IX 1, ἀρ. 477.

5. Ἡσίοδος, 205 M-W (= Σχόλ. Πινδ. Νεμ., 3, 21. Τζέτζης, *Εἰς τὸν Ἀνκόφρονα σχόλια*, 176).— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 3, 12, 6.— Hyginus, *Fab.*, LII.— Νόννος, *Διον.*, 13, 201 κ.έ.— Σχόλ. Ὀμήρ. Ἰλ., Ι, 180 Erbse.— Σχόλ. Πινδ. Νεμ., ξ.ά.— Τζέτζης, ξ.ά.

6. Ἰλιάς, Β 748-755.— Στράβων, 9, 5, 19-20 καὶ 22, πρβλ. 7, ἀπ. 14 καὶ 1.

7. Στράβων, 9, 5, 17, 19-20 καὶ 22. 9, 1, 1. 10, 1, 4.— Plinius, *H.N.*, IV, 1.

8. Ἰλιάς, Ν 686, 693, 699.

9. Ἰλιάς, Ν 295 κ.έ.— Στράβων, 7, ἀπ. 14 καὶ 15. 9, 5, 21.— Σχόλ. Ὀμήρ. Ἰλ., Ν 302 Erbse. Εὐστάθιος, *Παρεχθ.* Ὀμ. Ἰλ., Β 738, σ. 333.

10. Ἐφορος, 70 *FGrH*, ἀπ. 93 (= Σχόλ. Τ Ὀμήρ. Ἰλ., Ν 302).— Σχόλ. Ὀμήρ. Ἰλ., Ν 302 Erbse.— Εὐστάθιος, ἴδιο ἔργο, Ν 301, σ. 993.

— Δ. Βοιωτία¹.

— Εύβοια (;)².

Φωκεῖς

— Φωκίς³.

ΕΝΤΟΠΙΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΕΘΝΩΝ

Ἐκ τῆς στιγμῆς ποῦ ἓνα ἀποδεδειγμένο στοιχεῖο ταυτότητας ἔθνους ἐντοπίζεται, ἐπίσης μὲ ἀποδείξεις, σ' ἓνα μέρος, αὐτὸ τὸ στοιχεῖο λειτουργεῖ ὅπως ἓνα ἔχνος ποῦ ἄφησε τὸ ἀντίστοιχο ἔθνος. Κατὰ συνέπεια, τὸ πρόβλημα ποῦ τίθεται δὲν εἶναι πιά ἐὰν τὸ μῆνυμα αὐτοῦ τοῦ στοιχείου εἶναι ὑποκειμενικὸ ἢ ἀντικειμενικὸ, ἀλλὰ ἐὰν ὁ ἐρευνητὴς ἔχει ἐπιλέξει αὐτὸ τὸ στοιχεῖο μὲ ὑποκειμενικὰ ἢ ἀντικειμενικὰ κριτήρια.

Κατωτέρω συνοψίζω στοιχεῖα ἐντοπισμοῦ ποῦ ὄχι μόνον μαρτυροῦνται, ἀλλὰ καὶ ἔχουν βεβαιωθεῖ. Ὅσα εἶναι ἀμφίβολα παραλείπονται.

Ἄβαντες

— Ἄβας, μυθικὰ πρόσωπα, ἀπὸ παλαιὸ θεό· Ἄργολίς⁴.

— Ἄβαντίδας, ἀνδρωνύμιο στὴ Σικυώνα.

— Ἄβ(α), ὄνομα πόλεως: Φωκίς⁵.

— ἄλλα τοπωνύμια: Ἄρεθουσα: Εὐβοία, Ἄργολίς, Ἄρκαδία· Κάναθος: Εὐβοία, Ἄργολίς.

— Κάναθος, μυθικὸ πρόσωπο: Ἄρκαδία.

1. Ὑμνος εἰς Ἀπόλλωνα, 278-280.— Πανσανίας, 9, 9, 2. 9, 36, 1-2 καὶ 4. 10, 4. 1.— Στέφανος Βυζάντιος, λ. Φλεγυά.

2. Servius, *Comm. Verg. Aen.*, VI 618?

3. Ἰλιάς, Β 517-526.

4. Τρία μυθικὰ πρόσωπα: 1) *Fragm. adesp.*, 454 *TGF*, Nauck-Snell (= *Σχόλ. Πινδ. Πινθ.*, 8, 73).— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 2, 2, 1.— Πανσανίας, 2, 16, 2. 10, 35, 1.— Hyginus, *Fab.*, 170, 273.— Στέφανος Βυζάντιος, λ. Ἄβαντίς.— Εὐστάθιος, *Παρεκβ. ὄμ. Ἰλ.*, Β 542, σ. 281.— *Σχόλ. Πινδ. Πινθ.*, 8, 77 a.— *Σχόλ. Εὐρ. Ὀρ.*, 965.— Servius, *Comm. Verg. Aen.*, III, 280.— Πρβλ. Πίνδαρος, *Πινθ.*, 8, 54 καὶ *Διθυρ.*, 1, an. 70 a Snell.— Ovidius, *Met.* XV.— 163-164. 2) Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 1, 9, 13.— Πανσανίας, 1, 45, 5.— *Σχόλ. Ἀπολλ. Ρόδ.*, 1, 14 d. 3).— Ἀρριανός, 156 *FGrH*, ἀπ. 68 bis (= Εὐστάθιος, *Εἰς Διονύσιον*, 520).— Hyginus, *Fab.*, 157. Πρβλ. Εὐστάθιος, *Παρεκβ. ὄμ. Ἰλ.*, Β 542, σ. 281.

5. Ἀριστοτέλης, ἀπ. 601 Rose (= Στράβων, 10, 1, 3.— Εὐστάθιος, *Παρεκβ. ὄμ. Ἰλ.*, Β 542, σ. 281).— Στράβων, 9, 3, 15.— Πανσανίας, 10, 35, 1 κ.έ.— Στέφανος Βυζάντιος, λ. Ἄβ(α).

Ἄθραμῶνες

- Ἄθραμας, μυθικὸ πρόσωπο, παλαιὸς θεός: Ἀχαΐα Φθιωτῆς¹, Βοιωτία².
- Θεμιστώ, μυθικὸ πρόσωπο, παλαιὰ θεά: Θεσσαλία, ἄορίστως³, Ἐστιαϊώτις⁴, Ἀθαμανία⁵, Βοιωτία⁶.

Αἰνιῶνες

- Αἰνία, ὄνομα πόλεως καὶ Αἴνιος, ὄνομα ποταμοῦ: Β. Α. Θεσσαλία⁷.
- Αἰνείας, θεωνύμιο καὶ ἀνθρωπωνύμιο: Β.Α. Θεσσαλία⁸.

Αἰολεῖς

- Αἰολεῖς, ὄνομα πόλεως ἢ ἔθνικὸ ἐξ ὀνόματος πόλεως στὴ Ν. Α. Θεσσαλία⁹.
- Αἰολίς, ὄνομα περιοχῆς στὴν Αἰτωλία¹⁰. Αἰολεῖς, οἱ κάτοικοι τῆς ἴδιας περιοχῆς¹¹.
- Αἰόλος, παλαιὸς θεός, στὸ κέντρο τῆς Θεσσαλίας¹².

1. Στράβων, 9, 5, 8.— Στέφανος Βυζάντιος, λ. Ἄλος.— Σχόλ. Ἀπολλ. Ρόδ., 2, 513.— Ἀπολλώνιος Ρόδιος, 2, 514.— Ἐτυμ. Μ., λ. Ἀθαμάντιον.— Παλαίφατος, *Περὶ ἀπίστων*, 30.— Festus 293, 30.— Plinius, *H. N.*, IV, 29.— Πρβλ. Ἡρόδοτος, 7, 197.— Ψευδο-Πλάτων, *Μιν.*, 315 C.— Σχόλ. Ἀπολλ. Ρόδ., 2, 652-654 a.

2. Ἡσίοδος, ἀπ. 10 καὶ 69 M-W (= Σχόλ. Πινδ. Νεμ., 4, 253 c καὶ Γαληνός, *Περὶ τῶν Πλάτ. καὶ Inn. δογμ.*, 1, 266, 12 Müller).— Ἡρόδοτος, 7, 197.— Σοφοκλῆς, Ἀθάμας I, ἀπ. 1-10 TGF Nauck-Snell καὶ Ὑπόθεσις.— Εὐριπίδης, Ἰνώ, ἀπ. 398-423 TGF Nauck-Snell καὶ Φοῖβος II, ἀπ. 819-838 TGF Nauck-Snell.— Ἡρόδωρος, 31 FGrH, ἀπ. 38 (= Σχόλ. Ἀπολλ. Ρόδ., 2, 1144).— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 1, 9, 1-2, 3, 4, 2-3.— Πausanias, 1, 44, 8, 9, 24, 1 καὶ 34, 5.— Hyginus, *Fab.*, 1, 2, 3, 4.— Σχόλ. Ὀμήρ. Ἰλ., B 511 Erbse.— Σχόλ. Ἀριστοφ. Νεφ., 257.— Σχόλ. Ἀπολλ. Ρόδ., 2, 652-654 a.— Στέφανος Βυζάντιος, λ. Ἀκραϊφία.— Τζέτζης, *Εἰς τὸν Λυκόφωνα σχόλια*, 22.

3. Πausanias, 9, 24, 1, 34, 7, 34 9 -37.1.— Φιλοστέφανος, FGrH, ἀπ. 37.— *Schol. Hom. Il.*, B 511 Erbse.— Σχόλ. Ἀπολλ. Ρόδ., 3, 265.— Στέφανος Βυζ., λ. Ἀκραϊφία.— Statius, *Theb.*, 8, 445.— Ὁ Ἀθάμας ἐπίσης συνδέεται μὲ πολλὰ μυθικὰ πρόσωπα ἐντοπιζόμενα στὴ Βοιωτία.

4. Πίνδαρος, Πυθ., 9, 15-16.— Διόδωρος, 4, 69, 1.— Ἀθήναιος, 13, 10, σ. 560 D.— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 1, 9, 2.— Hyginus, *Fab.*, 1, 4, 157, 239, 243.— Νόννος, *Διον.*, 9, 306 κ.έ.

5. Ὑπόθεσις λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ Θεμιστώ ἀναφέρεται ὡς κόρη τοῦ Ἰνάχου.

6. Ἡρόδωρος, 31 FGrH, ἀπ. 38 (= Σχόλ. Ἀπολλ. Ρόδ., II, 1144).

7. Στέφανος Βυζάντιος, λλ. Αἰνία, Αἴνος.— Εὐστάθιος, *Παρεκβ. Ὀμ. Ἰλ.*, B 749.

8. *Inscriptiones Graecae*, IX 2, ἀρ. 1084 (θεων.), 1064 (ἀνδρων.).

9. *Inscriptiones Graecae*, IX 2, ἀρ. 1109 = SIG, 3, ἀρ. 1157, 2 κ.έ., 73.

10. Θουκυδίδης, 3, 102.

11. Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἀναφέρουν τὰ Σχόλ. Ὀμήρ. Ἰλ., B 494 Erbse, παρέδωσε στοὺς Ἀχαιοὺς καὶ ἔχι στοὺς Αἰολεῖς τὴν Καλυδῶνα ποῦ ἀπέσπασε ἀπὸ τοὺς Αἰτωλοὺς.

12. Ἀνωτέρω, σελ. 201-202.

Ἄρκάδες

- Ἄρκας, μυθικὸ πρόσωπο, παλαιὸς θεός: Ἄθαμανία¹, κοιλάδα Σπερχειοῦ², Ἄρκαδία³.
- Ἀέροπος, μυθικὸ πρόσωπο: Μακεδονία⁴, Ἄρκαδία⁵.
- Λυκάων, μυθικὸ πρόσωπο, παλαιὸς θεός: Μακεδονία⁶, Θεσπρωτία⁷, Φθιώτις⁸, Ἄρκαδία⁹.
- Αἴπυτος, μυθικὸ πρόσωπο: Ἄρκαδία¹⁰, Μεσσηνία¹¹, Πισᾶτις¹².

Ἄχαιοι

- Ἀγαμέμνων, μυθικὸ πρόσωπο, παλαιὸς θεός: Φωκίς¹³, Βοιωτία¹⁴, Ἀττική¹⁵, Ἀργολίς¹⁶, Ἄρκαδία¹⁷, Λακωνία¹⁸.

1. Ἴστρος, 334 *FGrH*, ἀπ. 75 (= Στέφανος Βυζάντιος, λ. Ἄρκαδία.— Rufinus, *Recogn*, X 21.— Εὐστάθιος, *Παρεκβ. Ὀμ. Ἰλ.*, Β 603.— Ἴδιος, Ὑπόμν. Διον. Περ., 414 *GGM* II, σ. 293.

2. Ἀριστοτέλης, ἀπ. 441 Rose (= Στράβων 8, 6, 13).

3. Παραπομπὲς σὲ πηγές: Adler, ἐν *RE*, X 2, 1919, 1726.

4. Ἡρόδοτος, 8, 139.

5. Ἡρόδοτος, 9, 26.

6. Αἰλιανός, *Περὶ ζώων* ἰδ., 10, 48. — Τζέτζης, *Χιλ.*, 4, 331. — Στέφανος Βυζάντιος, λ. Ὠρωπός.

7. Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 3, 8, 1. — Στέφανος Βυζάντιος, λλ. Ἀμβρακία, Ἐφύρα. — Τζέτζης, *Εἰς τὸν Λυκόφρ. σχολ.*, 481.

8. Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, ἔ.ά. — Τζέτζης, ἔ.ά.

9. Εὐμήλος, 111, *TGF Davies* (= Τζέτζης, *Εἰς τὸν Λυκόφρ. σχολ.* 480). — Καλλιμαχος *Εἰς Δία*, 4. — Ἐρατοσθένης, *Κατ.* 8. — Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 3, 7, 7 καὶ 8, 1-2. — Πausanias, 8, 2, 1-3. — Ovidius, *Fast.*, 3, 795 καὶ *Metam.*, 1, 163 κ.έ., 211 κ.έ.— Τζέτζης, *ἴδιο ἔργο*, 481.

10. Ἰλιάς, Β 603.— Ἡσίοδος, ἀπ. 166 M.W.— Πίνδαρος, Ὀλ., 6, 33 κ.έξ.— Πausanias, 8, 4, 4, 7, 16, 17, 2, 47, 4.

11. Νικόλαος Δαμασκηνός, 90 *FGrH*, ἀπ. 31.— Πausanias, ἀπ. 4, 3, 6-9. 9, 2-10. 27, 6, 8, 5, 7.

12. Πίνδαρος, ἔ.ά.

13. Θεόφραστος, *Περὶ φυτ. ἱστοριῶν*, 4, 13, 2.— Plinius, *N. H.*, 16, 238.

14. Πausanias, 9, 19, 7.— Φιλόστρατος, Ἡρ., σ. 221 Kayser.— Ἡσύχιος, λ. Ἀγαμεμνόνεια φρέατα.— Ζηνοβίος, I 6.— Ἀποστόλιος, I 27.— *Prov. e cod. Bodl.*, λ. Ἀγαμεμνόνεια φρέατα, ἐν Th. Gaisford, *Paroemiographi Graeci*, σ. 1.— Εὐστάθιος, *Παρεκβ. Ὀμ. Ἰλ.*, A 171 s. 368.— Πρβλ. M. B. Sakellariou, *La migration grecque en Ionie*, 1958, σ. 117 μὲ σημ. 16.

15. Εὐστάθιος, *Παρεκβ. Ὀμ. Ἰλ.*, A 171, σ. 368, πιθανότατα κατὰ Κλειδήμο.

16. Πολλὲς πηγές.

17. Θεόφραστος, *Περὶ φυτ. ἱστορ.*, 4, 13, 2.— Plinius, *N. H.*, XVI 328.

18. Στῆσιχορος καὶ Σιμωνίδης, ἐν *Σχόλ. Εὐριπ. Ὀρ.*, 46.— Πίνδαρος, *Πυθ.*, 11, 31-32.— Ἡρόδοτος, 7, 159.— Ἀθηναγόρας, *Πρῆσβ. περὶ Χριστ.* § 1.— Στάφυλος, 269 *FGrH*, ἀπ. 8 (= Κλήμης, *Προτρ.* 2, 38, 2).— Λυκόφρων, Ἀλεξ., 335, 1123-1125, 1369 κ.έ.— Πausanias, 3, 19, 6.— X.

— Πέλοψ, μυθικό πρόσωπο, παλαιός θεός: Β. Δ. Πελοπόννησος¹, Λακωνία², Πισᾶτις-Ἡλεία³. Πελόπεια ἢ Πελοπία, μυθικό πρόσωπο: Ν. Πελασιγῶτις⁴, Βοιωτία⁵.

— Νηλεὺς, μυθικό πρόσωπο, παλαιός θεός: Ν. Πελασιγῶτις⁶, Βοιωτία⁷, Ἀττική⁸, Κορινθία⁹, Μεσσηνία¹⁰, Κρήτη¹¹. Νηλεὺς, ποταμός: Εὐβοία¹².

— Μελάμπους καὶ Βίας, μυθικά πρόσωπα: Πελασιγῶτις¹³, Ἀχαῖα Φθιώτις¹⁴,

Χρήστου, ἐν *ΠΑΕ*, 1956, σσ. 211 κ.έ. 1960, σσ. 228 κ.έ. 1961, σσ. 177-178. Ἴδιος, στὸ ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1960, σσ. 167-173. Ἴδιος, ἐν *Ad.*, 16, 1960 (δημοσ. 1963), σσ. 102-103.— Πρβλ. ἀφιερωματικὴ ἐπιγραφή πρὸς τιμὴν τῆς Ἀλεξάνδρας, τοῦ 1ου αἰ. π.Χ., προερχομένη ἀπὸ τὸ Σκλαβοχώρι, κοντὰ στὴς Ἀμύκλες (Α. Δεληβοριάς, ἐν *ΑΑΑ*, 1, 1968, σ. 45).

1. Ἰλιάς, Β 100-108.— *Eusebius' Werke*, Εὐσέβιος, *Χρον. Καν.*, ἀρμ., Ἄβρ. 614 καὶ 706. Karst, *op. cit.*, σσ. 165, 167.— Γεώργιος Σύγκελλος, σσ. 295, 303.

2. Φερεκύδης, 3 *FGrH*, ἀπ. 132 (= *Σχόλ. Ὀμ. Ὀδ.*, δ 22).— Στράβων, 8, 4, 4.— Ἀθήναιος, 14, 21.

3. Πολλὲς πηγές.

4. Ἀπολλώνιος Ρόδιος, 1, 326.— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 1, 5, 10. 2, 7, 7.— Νικόλαος Δαμασκηνός, 90 *FGrH*, ἀπ. 54 (= *Exc. de Ins.*, σ. 191).— Τζέτζης, *Εἰς τὸν Λυκόφρονα σχολ.*, 175.

5. Φερεκύδης, 3 *FGrH*, ἀπ. 126 (= *Σχόλ. Εὐριπ. Φοίν.*, 159).— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 3, 5, 6.

6. Ὀδύσσεια, λ 235 κ.έ.— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 1, 9, 8.— *Σχόλ. Ὀμ. Ἰλ.*, Κ 334 Erbse. Ὁ ἐντοπισμὸς τοῦ μύθου στὴν Ἡλιδα (Διόδωρος, 4, 68.— Στράβων, 8, 3, 31) εἶναι μεταγενέστερος. Τοπωνύμιο Νηλεῖα: F. Stählin, ἐν *RE XVI* 2, 1935, στ. 2268.

7. Νηλεὺς, σύζυγος Χλωρίδος, κόρης Ἀμφίονος.

8. Ἡρόδοτος, 1, 147.— *IG*, I², ἀρ. 94.

9. Εὐμηλος, ἀπ. 5 *EGF Davies* (= Παισανίας 2, 2, 2).

10. Ὀδύσσεια, λ 235 κ.έ., ἰδίως 255-256.— Ἑλλάνικος, 4 *FGrH*, ἀπ. 124 b, addenda (= *PSI*, X 1173, 1 κ.έ.).— Διόδωρος, 4, 68, 3-5. Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 1, 9, 9.— Παισανίας, 4, 2, 5, 3, 6, 36, 1.

11. Velleius Paterculus, 1, 1, 2.

12. Ἀντίγονος Καρύστιος, 78 (84).— Στράβων, 10, 1, 14.— Ψευδο-Ἀριστοτέλης, *Περὶ θαυμ. ἀκ.*, 170, σ. 846 b.

13. Ἰλιάς, Β 20. Θ 100. Κ 18, 87, 555. Λ 511, 597, 618, 682, 683, 692, 717. Ξ 42. Ο 378. Ψ 303, 349, 514, 652.— Ὀδύσσεια, γ 4, 79, 202, 247, 409, 465. δ 639. ο 229 κ.έξ.— Φερεκύδης, 3 *FGrH*, ἀπ. 117 (= *Schol. MV Hom. Od.*, λ. 281).— Ἑλλάνικος, 4 *FGrH*, ἀπ. 124 b, στὰ addenda (= *PSI* X 1173, 1 κ.έ.).— Διόδωρος, 4, 68, 3-6.— Παισανίας, 9, 36, 8.— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 1, 9, 9, 1.— Hyginus, *Fab.*, X. *Schol. H Hom. Od.*, λ 295, Dindorf.

14. Περιπέτειες μὲ τὸν Φύλακο (Ὀδύσσεια, λ 287 κ.έ. καὶ ο 231-134.— Φερεκύδης, 3 *FGrH*, ἀπ. 33 (= *Schol. MV. Hom. Od.*, λ 287 κ.έ.).— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 1, 9, 12, 1-8;— *Σχόλ. Ἀπολλ. Ρόδ.*, 1, 118.— *Σχόλ. Θεοκρ.*, 3, 43.

Μεγαρίς¹, Ἀργολίς², Ἀρκαδία³, Μεσσηνία⁴.

— Ἀχαιῶν ἀκτὴ⁵, ἀρχαιομάντις⁶: Κύπρος.

Βοιωτοὶ

— Βοῖον ὄρος: βόρειο τμήμα Πίνδου⁷ (Γράμμος-Σμόλικας).

Γραῖοι ἢ Γραικοὶ

— Γραῖα, τοπωνύμιο: Μακεδονία⁸, Α. Βοιωτία⁹.

— Γραῖος, ἀνθρωπωνύμιο: Ἡπειρος¹⁰.

— Γραικός, μυθικὸ ὄνομα, Ἀχαΐα, Φθιώτις¹¹.

1. Παιονία, 1, 44, 8.— *IG*, VII, ἀρ. 207. 208. 219; 223.— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 3, 15, 5.

2. Ὀδύσεια, ο 224 κ.έ. Ἡσίοδος, *Μελαμπ.* = Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 2, 2. — Φερεκύδης, 3 *FGrH*, ἀπ. 114 (= *Schol. MV Hom. Od.*, ο 225).— Ἡρόδοτος, 9, 34.— Εὐδοξος, στὸν Στέφανο Βυζάντιο, λ. Ἀζάνια.— Ἀλεξίς; ἀπ. 117, *PCG* K-A. II, σ. 86 (= Ἀθήναιος, 7, 24 σ. 340 A).— Θεόφραστος, *Περὶ φυτ. ἰστορ.*, 9, 10, 4.— Ἰσίγονος (ἢ Ψευδο-Σολίων), ἐν Westermann, *Paradoxographi Graeci*, no 24, p. 186, καὶ Preger, *IGM*, no 215 (πρβλ. W. Reichel - A. Wilhelm, ἐν *JOeAl*, 4, 1901, σσ. 1 κ.έ. C. Robert, ἐν *JOeAl*, 8, 1905, σσ. 174 sqq.).— *Epiigr. adesp. aus der App. Planudea*, ἐν Jacobs, IV, σ. 158.— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 1, 9, 12. 2, 2, 1 κ.έ. 2, 4, 4. — Διόδωρος, 4, 68, 35.— Στράβων, 8, 3, 19. 6, 10.— Παιονία, 2, 18, 4. 5, 5, 10. 8, 18, 7.— *Schol. MV Hom. Od.*, ο 225, Diäfoorf; Ovidius, *Mét.*, XV, 321 κ.έ.; Plinius, *H. N.*, XXV, 21 (47); Vitruvius, 8, 3, 21 (201).— Lactantius, *Narr.*, 21, καὶ *Comm. Stat. Theb.*, 3, 453.— Probus, *Verg. Ecl.*, 6, 48.— Servius, *Verg. Ecl.*, 6, 48, καὶ *Verg. Georg.*, III 555.— *Schol. Bern. Verg. Ecl.*, 6, 48.— Στέφανος Βυζάντιος, λ. Λουσοί— Ἡσύχιος, λ. ἀκρουχοί.— Εὐστάθιος, Ὑπόμν. Διον. Περ., 409, *GGM*, II, σ. 292.

3. Παιονία, 8, 47, 3.

4. Ὀδύσεια, ο 225 κ.έ.; Φερεκύδης, 3 *FGrH*, ἀπ. 33 (= *Schol. Hom. Od.*, λ 287).— Ἑλλάνικος, 4 *FGrH*, ἀπ. 124 b, addenda (= *PSI* X 1173, 1 κ.έ.).— Διόδωρος, 4, 68, 3-6. Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 1, 9, 9 καὶ 11, 3.— Παιονία, 4, 2, 5. 3, 6. 36, 1.— Εὐστάθιος, *Παρεκβ. εἰς τὴν Ὀμ. Ὀδ.*, σ. 1685.

5. Ἀριανός, *Περ. Ποντ.*, 27, 28, *GGM*, I, σελ. 293.

6. Ἡσύχιος, λ. ἀρχαιομάντις.

7. Στράβων, 7, ἀπ. 6.

8. Ἐπιγραφή δημοσιευμένη ἀπὸ Χ. Μακαρόνα, Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς, 1934, 117-127 καὶ σχολιασμένη ἀπὸ Δ. Κ. Χατζῆ, *Γέρας* Α. Κεραμοπούλλου, 1953, 274 κ.έ.

9. Ἰλιάς, Β 498.

10. P. Roesch, ἐν P. Cabanes (ed.) *L'Illyrie méridionale et l'Épire dans l'Antiquité*, 1988, 182.

11. Ἡσίοδος, ἀπ. 5 M-W (= Ἰωάννης Λυδός, *Περὶ μνη.*, 1, 13).

Ἴωνες

— Ἴων (α) ὄνομα ποταμοῦ: Ἐστιαῖωτις¹, Πισᾶτις². (β) ὄνομα μυθικῶν προσώπων, πού συνεχίζουσαν ἓνα παλαιὸ ποτάμιον καὶ ἰαματικὸ θεό: Ὀζολία Λοκρίς³, Ἀττικὴ (καὶ Ἰανίσκος)⁴, Ἐπίδαυρος⁵, Σικυῶν (Ἰανίσκος)⁶, Πισᾶτις⁷. (γ) ἀνθρωπώνυμο (Ἴαν, Ἴου): διάφορες περιοχὲς τῆς Θεσσαλίας⁸. Ἴωναῖον ἄλσος, προφανῶς ἀφιερωμένο στὸν Ἴωνα: Β. Τριφυλία⁹.

— Ἴωνίδες ἢ Ἴωνιάδες: νύμφες, συνδεόμενες μὲ τὸν Ἴωνα: Πισᾶτις¹⁰.

— Ὄνόματα μηγῶν -ων. Ἀττικὴ, Βοιωτία, Φωκίς, Ὀζολία Λοκρίς¹¹.

— Ἴωνικά διαλεκτικὰ στοιχεῖα, ἐκτὸς Ἀττικῆς Φθιώτις (ἐφελκυστικὸ -ν), Ὀζολία Λοκρίς (ἐφελκυστικὸ -ν). Σικυωνία (ἐφελκυστικὸ -ν)¹².

Λαπίθαι

— Πολυποίτης, μυθικὸ πρόσωπο: Πελασγιῶτις¹³.

— Λεοντεύς, μυθικὸ πρόσωπο: Πελασγιῶτις¹⁴.

— Δρύας, μυθικὸ πρόσωπο: Πελασγιῶτις¹⁵.

— Ἐξάδιος, μυθικὸ πρόσωπο: Πελασγιῶτις¹⁶.

1. Στράβων, 7, 7, 9. Πρβλ. ἀνωτέρω, σελ. 198-199.

2. Καλλίμαχος, *Εἰς Δία*, 18 κ.έ.— Διον. Περιηγ., 11, 5-6? Πρβλ. ἀνωτέρω, σελ. 198-199.

3. Ἐκαταῖος, 1 *FGrH*, ἀπ. 16 (= Ἡρωδιανός, 41, 24 *Lentz II*, σ. 947, 8).

4. Ἀνωτέρω, σελ. 197.

5. Πausanίας, 7, 4, 2.

6. Πausanίας, 2, 6, 6.

7. Νίκανδρος, ἀπ. 74 *Gow-Scholfield* (= Ἀθήναιος, 15, 28 καὶ 31).

8. *IG*, IX 2 ἀρ. 281 (1, 15), 517 (71), 732.

9. Στράβων, 8, 3, 19.

10. Νίκανδρος, ξ.ά.— Στράβων, 8, 3, 32. Πausanίας, 6, 22, 7. Πρβλ.— Ἡσύχιος, λ. Ἴατροί.

11. Ἀνωτέρω, σελ. 219.

12. Ἀνωτέρω, σελ. 219.

13. Ἰλιάς, Β 740-743. Ζ 29. Μ 129 καὶ 182. Ψ 836 καὶ 848.— Ἀλκιδάμας, *Λογ.*, 1, 5.— Διόδωρος, 4, 63, 1.— Στράβων, 9, 5, 19.— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 3, 10, 8, *Ἐπιτ.*, III 14.— Ἀριστοτέλης, *ep.* 89, E. Cougny, *Anth. Grec., App.* III.— Πausanίας, 10, 36, 2.— Hyginus, *Fab.*, 81 καὶ 87.— Κόντος Σμυρναῖος, 1, 291. 12, 318.— Σχόλ. Ὀμήρ. Ἰλ., Β 738-740 *Erbse*. Σχόλ. Διον. Περ., 850, *GGM*, II, σ. 454.

14. Ἰλιάς, Β 745-746. Μ 130, 188, πρβλ. Ψ 837.— Hyginus, *Fab.* 62.

15. Ἰλιάς, Α 263.

16. Ἰλιάς, Α 264.— Ἡσίοδος, Ἀσπις 186.— Ovidius, *Met.*, XII 266.— Λουκιανός, *Παρασ.*, 45.— Σχόλ. Ὀμήρ. Ἰλ., Α 264, *Erbse*.— Εὐστάθιος, *Παρεκβ.* Ὀμ. Ἰλ., Α 264, σ. 101.— Σούδα καὶ Ἐτυμ. Μ, λ. Ἐξάδιος.

- Πολύφημος, μυθικό πρόσωπο: Πελασγιῶτις¹.
 — Ὀπλεύς, μυθικό πρόσωπο: Πελασγιῶτις².
 — Φάληρος, μυθικό πρόσωπο: Πελασγιῶτις³.
 — Πρόλοχος, μυθικό πρόσωπο: Πελασγιῶτις⁴.
 — Κόρωνος, μυθικό πρόσωπο: Πελασγιῶτις⁵. Ἄχαΐα Φθιωτις⁶, Βοιωτία⁷, Ἄττικη⁸, Σικυωνία⁹.
 — Θησεύς, μυθικό πρόσωπο, παλαιὸς θεός: Πελασγιῶτις¹⁰, Φωκίς (εἰκασία)¹¹, Ἄττικη¹².
 — Αἰγέυς, μυθικό πρόσωπο, παλαιὸς θεός: Πελασγιῶτις¹³, Βοιωτία¹⁴, Ἄττικη¹⁵.
 — Πειρίθους, μυθικό πρόσωπο, παλαιὸς θεός: Πελασγιῶτις¹⁶, Ἄττικη¹⁷, Ἄρκαδία¹⁸.

-
1. Ἰλιάς, Α 264.
 2. Ἡσίοδος, Ἀσπίς, 180.
 3. Ἡσίοδος, αὐτ.
 4. Ἡσίοδος, αὐτ.
 5. Ἰλιάς, Β 746.— Διόδωρος, 3, 10, 8. 4, 37, 3.— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 1, 9, 16. 3, 10, 8.— Σχόλ. Ἀπολλ. Ρόδ., 1, 57-64 a.— Hyginus, αὐτ.
 6. Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 2, 7, 7.— Διόδωρος, 4, 37, 3.
 7. Ἐκαταῖος, 1 *FGrH*, ἀπ. 117 (= Στέφανος Βυζάντιος, λ. Κορώνεια).— Πausanίας, 9, 34, 7.— Νόννος, *Διον.*, 13, 79.— *Schol. Hom. Il.*, Β 503 Erbse.
 8. Μυθικὸς πρόγονος τοῦ ἄττικοῦ γένους τῶν Κορωνιδῶν καὶ ἐπώνυμος ἥρωας τοῦ δήμου Κορωνείας.
 9. Πausanίας, 2, 5, 8 καὶ 6, 3.
 10. Ἡσίοδος, Ἀσπίς, 182.
 11. Παραπομπὲς σὲ πηγές: Knaack, ἐν *RE*, 1, 1, 1893, στ. 975.
 12. Πηγές: H. Herter, Theseus, *RE*, suppl. XIII, 1973, στ. 1045, κ.έ.
 13. Ἡσίοδος, Ἀσπίς, 182.
 14. Πίνδαρος, *Πυθ.*, 5, 73-75.— Ἀνδροτίων, 324 *FGrH*, ἀπ. 60 (= Τζέτζης, *Comm. Ank. Ἀλεξ.*, 495).— Πausanίας, 4, 7, 8 καὶ 3, 15, 8.— Σχόλ. *Πυθ.* Ἰσθμ., 7, 18.
 15. Πηγές: Wernicke, ἐν *RG*, I 1, 1893, στ. 953 κ.έ.
 16. Ἰλιάς, Β 738-746. Μ 120 καὶ μεταγενέστερες πηγές.
 17. Μυθικὸς πρόγονος τοῦ ἄττικοῦ γένους τῶν Περιθοῖδων (Ἐφορος, 70 *FGrH*, ἀπ. 23 (= Φώτιος καὶ Σούδα, λ. Περιθοῖδαι).— Ἀποστόλιος, 14, 19.— πρβλ. Ἄρποκρατίων καὶ Ἡσύχιος, λ. Περιθοῖδαι.
 18. Ἡσίοδος, ἀπ. 258 M-W (= Πausanίας, 2, 2, 3).

- Καινεύς, μυθικό πρόσωπο: Πελασγιῶτις¹, Σικυωνία².
- Ἴσχυς, μυθικό πρόσωπο: Πελασγιῶτις³, Ἀρκαδία⁴.
- Ἐλατος, μυθικό πρόσωπο: Πελασγιῶτις⁵, Φωκίς (εἰκασία)⁶, Ἀρκαδία⁷.

Λοκροὶ

- Αἶας, μυθικό πρόσωπο, παλαιὸς θεός: Ἡπειρος⁸, Ὀπουντία Λοκρίς⁹.
- Οἰλεύς, μυθικό πρόσωπο: Ἡπειρος (εἰκασία, λόγω ἐτυμολογικῆς συνάφειας τοῦ ὀνόματος Οἰλέως μὲ τὸ τοπωνύμιο Ἰλιον, τῆς Ἡπείρου), Ὀπουντία Λοκρίς¹⁰.
- Ἄσπετος, μυθικό πρόσωπο, παλαιὸς θεός: Ἡπειρος¹¹, Ὀπουντία Λοκρίς¹².

Μινῶιαι

- Μινῶας, ποταμὸς καὶ μυθικό πρόσωπο, παλαιὸς θεός: Δ. Βοιωτία¹³.

1. Ἰλιάς, Α 264, Β 746.— Ἡσίοδος, Ἀσπίς, 179 καὶ ἀπ. 87 M.W.— Δικαίαρχος, Κλέαρχος καὶ Καλλιμάχος, 517 Pfeiffer, μνημονευόμενοι ἀπὸ τὸν Φλέγωνα, 257 *FGrH*, 4 ἀπ., 36 (v).— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 1, 9, 6.— Σχόλ. Ἀπολλ. Ρόδ., 1, 51-64 a.— Ovidius, *Met.*, 12, 209.— Πρβλ. Hyginus, *Fab.*, 14.

2. Ἡρόδοτος, 5, 18, 7-8 καὶ 92, 2 b.

3. Ὁ Ἡσίοδος, ἀπ. 60. 3 M.-W (= Σχόλ. Πινδ. Πυθ., 3, 14 καὶ 48) παρουσιάζει τὸν Ἴσχυ ὡς υἱὸ τοῦ Ἐλάτου, τὸν ὁποῖον δὲν ἐντοπίζει, ὥστόσο λέει ὅτι ὁ Ἐλατος εἶχε σύζυγο τὴν Κορωνίδα, κόρη τοῦ Φλεγύα, μυθικὰ πρόσωπα ἐντοπιζόμενα στὴ Θεσσαλία. Κατὰ τὸν Ψευδο-Ἀπολλόδωρο, 3, 10, 3, 6, ἡ Κορωνίς εἶχε σύζυγο τὸν Ἴσχυ, ἀδελφὸ τοῦ Καινεώς. Ἀλλὰ ὁ Καινεύς παρουσιάζεταν ὡς πατέρας τοῦ Θεσσαλοῦ Κορώνου (Ἰλιάς, Β 745 κ.ἄ. πηγές). Πρβλ. L. Preller, C. Robert, *Theogonie und Götter* I, 1894, σ. 515 σημ. 4.

4. Ἡσίοδος, ἀπ. 87 M.W.— Δικαίαρχος, Κλέαρχος καὶ Καλλιμάχος (= Φλέγων, 257 *FGrH*, ἀπ. 36 (v) .

5. Ἡσίοδος, ἀπλ 87 M.W.— Δικαίαρχος, Κλέαρχος καὶ Καλλιμάχος, 517 Pfeiffer, μνημονευόμενοι ἀπὸ τὸν Φλέγωνα, 257, *FGrH*, fr. 36 (v).

6. Παυσανίας, 8, 4, 4. 10, 34, 2, πρβλ. 7, 17, 5.

7. Ἡσίοδος, ἀπ. 258 M.W (= Παυσανίας, 2, 2, 3).— Πίνδαρος, Ὀλ., 6, 33, καὶ Πυθ., 3, 31.— Παυσανίας, 2, 26, 6. 8, 4, 2-7. 16, 2. 17, 1. 10, 34, 2.— Ψευδο-Ἀπολλόδωρος, 3, 9, 1, 1. 0. Ἰωάννης Λυδός, *De mens.*, IV 142.— Hyginus, *Fab.*, 202. *Myth. Vat.*, VII 115 Bode I, σ. 37.

8. M. B. Sakellariou, *La migration grecque en Ionie*, 1958, σ. 59 καὶ σημ. 4.

9. Ἰλιάς, Β 527 καὶ ἄλλοῦ.

10. Ἰλιάς, Β 527 καὶ ἄλλοῦ.

11. Ἀριστοτέλης, ἀπ. 563 Rose (= Ἡσύχιος, λ. Ἄσπετος).

12. Τὸ ὡς ἄνω ἀπόσπασμα τοῦ Ἀριστοτέλη εἶναι ἀπὸ τὴν Ὀπουντίων πολιτεία.

13. Εὐστάθιος, *Παρεκβ.* Ὀμ. Ἰλ., Β 511, σ. 272.— Σημειωτέον ἐπίσης ὅτι ὁ Νηλεὺς συνδέεται μὲ πολλὰ μυθικὰ πρόσωπα ἐντοπιζόμενα στὴ Βοιωτία (περισσότερα στὸ ὑπὸ ἔκδοση ἔργο).

Μινύα, ὄρος καὶ πόλις: Β.-Α. Θεσσαλία¹. Μινυή-ος, ποταμὸς Τριφυλία².

— Κλύμενος, Περικλύμενος, Ἴετοκλύμενος, Κλυμένη, Περικλυμένη. Ἴετοκλυμένη, μυθικὰ πρόσωπα, θεότητες: Ν. Πελασιγῶτις³, Βοιωτία, Ἀρκαδία.

— Εὐφάμος, μυθικὸ πρόσωπο, παλαιὸς θεός: Βοιωτία⁴, Λακωνία⁵.

— Ὀρχομενός, τοπωνύμιο: Β. Θεσσαλία⁶. Ν. Πελασιγῶτις⁷, Δ. Βοιωτία⁸, Ἀρκαδία⁹.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 1.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΕΝΤΟΠΙΣΗ ΕΘΝΩΝ ΠΡΟ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ (1100 π.Χ.)

ΑΒΑΝΤΕΣ

Φωκίς

— τοπωνύμιο ἸΑβα(ι).

Εὐβοία

— αὐθεντικὴ παράδοση.

— τοπωνύμια: ἸΑρέθουσα, Κάνηθος.

Ἀργολίς

— θεός ἸΑβας

— τοπωνύμια ἸΑρέθουσα, Κάνηθος.

Σικυωνία

— ἀνθρωπωνύμιο ἸΑβαντίδας.

ΑΘΑΜΑΝΕΣ

ἸΑθαμανία

— οἰκησιὴ ἸΑθαμάνων ἀνάγεται, πιθανότατα, στὴν Β' χιλιετία π.Χ.

1. Ὄρος: *Inscriptiones Graecae*, IX 2, no 521, 30 Πόλις: Στέφανος Βυζάντιος, λ. Μινύα.— Hyginus, *Fab.*, 14.— *Σχόλ. Εὐριπ.*, ἸΑλκηστ., 16.

2. Ἰλιάς, Α 722-726. Πρβλ. Στράβων, 8, 3, 28.

3. *Σχόλ. ἸΑπολλ. Ρόδ.*, 1, 230-233 b.— *Schol. Hygin, Fab.*, XIV.

4. Ἰσίοδος, 253 M—W (= *Σχολ. Πινδ. Πυθ.* 4, 36c).— Πίνδαρος, *Πυθ.*, 4, 41-46.

5. Πίνδαρος, ἔ.ἀ.— ἸΑπολλώνιος Ρόδιος, 1, 180-181 καὶ ἄλλοι.

6. *Σχόλ. ἸΑπολλ. Ρόδ.*, 2, 1186.— Πρβλ. *Schol. Hom.* Π., Β 511, Erbse.— Εὐστάθιος, *Παρεκβ. Ὀμ. Ἰλ.*, Β 511, σ. 272. Plinius, *N. H.*, IV 29.

7. ἸΑπολλώνιος Ρόδιος, 2, 1152-1153. — Διόδωρος, 20, 110, 3. — Πρβλ. *Σχόλ. ἸΑπολλ. Ρόδ.*, 2, 1186.

8. Ἰλιάς, Β 511 κ.ἔ. κ.λπ.

9. Ἰλιάς, Β 605, ἸΟδύσσεια, λ 458 κ.ἔ.

Ἄχαϊα Φθιώτις

— θεός Ἀθάμας.

— τοπωνύμιο: Ἀθαμάντιον πεδίων.

Κοιλάδα Σπερχειοῦ

— παράδοση.

Βοιωτία

— θεοὶ Ἀθάμας, Θεμιστώ.

— τοπωνύμιο: Ἀθαμάντιον πεδίων.

⟨Ἀττική

— ἀθαμανικὲς λέξεις: ἄσπαλος, μανός⟩.

ΑΙΝΙΑΝΕΣ

Περαιβία, Β. Πελασγιῶτις

— παράδοση.

— τοπωνύμια: Αἰνία, Αἴνας θεωνύμιο: Αἰνεΐας· ἀνθρωπωνύμιο Αἰνείων.

Ἄνω Ἀῶρος.

— παράδοση.

Κασσώπη

— παράδοση.

Περιοχὴ Κίρρας

— παράδοση.

⟨Αἰνίς

— θέση Αἰνιάνων κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους⟩.

ΑΙΟΛΕΙΣ

Πελασγιῶτις

— ἐντοπισμὸς Σαλμωνέως, Κρηθέως καὶ Σισύφου υἱῶν Αἰόλου.

— τοπωνύμιο ἢ ἔθνωνύμιο Αἰολεῖς στὴν ἱστορικὴ Μαγνησία.

Αἰτωλία

— τοπωνύμιο Αἰολίς.

ΑΙΤΩΛΟΙ

Αἰτωλία

— παράδοση.

⟨Συνέχιση οἰκίσεως κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους⟩.

ΑΡΚΑΔΕΣ

Ν.-Δ. Μακεδονία

α) ἐπαφὲς Ἀρκάδων καὶ Μακεδόνων (οἱ δεῦτεροι κατοικοῦσαν περὶ τὸ ὄρος Λάκιμος).

— κοινοὶ θεοί: Λυκάων, Ἀέροπος.

— κοινὸ διαλεκτολογικὸ φαινόμενο: εν)ιν.

β) έπαφές Ἀρκάδων καί Βοιωτῶν (οἱ δεύτεροι κατοικοῦσαν περί τὸ ὄρος Βοῖον).
— κοινοὶ θεοὶ Λυκάων καὶ Νύκτιμος (*Ἀρκάδες): Λύκος καὶ Νυκτεὺς (Βοιωτοί).

Ἑστιαῖωτις

— ἔθνος Ἀρκτᾶνες.

Κεντρικὴ Στερεὰ

— ἀπηχῆσεις παραδόσεως.

Ἀρκαδία

— παράδοση.

〈Συνέχιση οἰκήσεως Ἀρκάδων κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.〉

Μεσσηνία

— ἀρκαδικὸς θεός: Αἴπυτος.

Τριφυλία

— ἀρκαδικὴ ἐθνικὴ συνείδηση κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

Πισᾶτις

— ἀρκαδικὸς θεός: Αἴπυτος.

〈Κύπρος

Ἄφιξη περί τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ〉.

ΑΧΑΙΟΙ

Ν. Πελασγιῶτις, Φθιῶτις, Ἀχαῖα Φθιῶτις, κοιλάδα Ἰνάχου (παραποτάμου τοῦ Σπερχειοῦ).

— παράδοση.

— θεοί: Πέλοψ/Πελλας, Νηλεὺς, Μελάμπους, Βίας. (*Ἀχιλλεύς: μπορεῖ νὰ ἀνάγεται σὲ Πρωτο-Ἀχαιοὺς).

— τοπωνύμια: Ἀχαῖα, Νηλεία.

— ἀνθρωπωνύμια: Νηλεὺς.

Φωκίς

— θεὸς Ἀγαμέμνων.

Βοιωτία

— θεοί: Πέλοψ, Νηλεὺς, Ἀγαμέμνων (*Ἀχαῖα Δημήτηρ, Ἀχιλλεύς μποροῦν νὰ ἀνάγονται σὲ Πρωτο-Ἀχαιοὺς).

— διάλεκτος Γραμμικῆς Β.

Εὐβοία

— τοπωνύμιο: Νηλεὺς.

Ἀττικὴ

— θεοί: Νηλεὺς, Ἀγαμέμνων.

Μεγαρίς

— θεοί: Μελάμπους, Βίας.

Κορινθία

- θεός: Νηλεΐδης.

Ἄργολις

- παράδοση.
- θεοί: Πέλοψ, Ἄγαμέμνων, Μελάμπος, Βίας.
- τοπωνύμια: (*Ἰναχος* μπορεί νὰ ἀνάγεται σὲ Πρωτο-Ἀχαιοὺς).
- διάλεκτος Γραμμικῆς Β.

Ἄρκαδία

- θεοί: Ἄγαμέμνων, Μελάμπος.

Λακωνία

- παράδοση.
- θεοί: Πέλοψ/Περίας, Ἄγαμέμνων (Ἀχιλλεὺς μπορεί νὰ ἀνάγεται σὲ Πρωτο-Ἀχαιοὺς).

Μεσσηνία

- αὐθεντικὴ παράδοση.
- θεοί: Νηλεΐδης, Μελάμπος, Βίας.
- τοπωνύμια: Βίας, ὄνομα ποταμοῦ.
- διέλεκτος Γραμμικῆς Β.

Τριφυλία (;)

- τοπωνύμιο: Ἀχαιαὶ Πέτραι (μπορεῖ νὰ ἀνάγεται σὲ Πρωτο-Ἀχαιοὺς).

Πισᾶτις

- παράδοση.
- θεός: Πέλοψ.

Ἡλις (;)

- παράδοση (;).
- θεοί: Πέλοψ (;) (Ἀχιλλεὺς μπορεί νὰ ἀνάγεται σὲ Πρωτο-Ἀχαιοὺς).

Ἀχαΐα

- παράδοση.
- τοπωνύμιο: Ἀχαΐα.

Ζάκυνθος (;)

- παράδοση, ἀλλὰ ἡ χρονολογία προβληματικὴ.

Κρήτη

- διάλεκτος Γραμμικῆς Β.
- θεοί: Ἄγαμέμνων (;).
- τοπωνύμιο Ἀχαΐα (μπορεῖ νὰ ἀνάγεται σὲ Πρωτο-Ἀχαιοὺς).

Ρόδος (;)

- τοπωνύμιο: Ἀχαΐα (μπορεῖ νὰ ἀνάγεται σὲ Πρωτο-Ἀχαιοὺς).

Κῶς (;)

- θεός: Ἀχαιὸς (μπορεῖ νὰ ἀνάγεται σὲ Πρωτο-Ἀχαιοὺς).

Κύπρος

- θεός: Ἀχαιοὺς (εἰκάζεται ἀπὸ τῆ λέξι ἀχαιομάντις, ἡ ὁποία εἶναι ἑλληνική).
- τοπωνύμιο: Ἀχαιῶν ἀκτὴ.
- ⟨ Ἀφιξὴ κατὰ τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς Χαλκοῦ ⟩.

ΒΟΙΩΤΟΙ

Β. Πίνδος

- ὀρωνύμιο Βοῖον.

Θεσσαλιῶτις

- παράδοση.

Βοιωτία

- ⟨ Ἀφιξὴ κατὰ τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ ⟩.

ΓΡΑΙΟΙ ἢ ΓΡΑΙΚΟΙ

Ἡπειρος

- ἀνθρωπωνύμιο Γραῖος.

Μακεδονία

- τοπωνύμιο: Γραῖα.

Φθιώτις

- μυθικὸ πρόσωπο: Γραικός.

Βοιωτία

- τοπωνύμιο Γραῖα, μυθικὸ πρόσωπο Γραῖς.

Εὐβοία (;)

- τοπωνύμιο Γραῖα ἀμφίβολο.

Ἀττικὴ

- τοπωνύμιο Γραῖα, γένος Γεφυρέων.
- Ἀφιξὴ μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ.

ΔΟΛΟΠΕΣ

Δολοπία

- παράδοση· συνέχιση κατοικήσεως κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

Μαγνησία (;)

- τοπωνύμιο Δόλοπος τάφος (;).

ΔΩΡΙΕΙΣ

Δωρίς

- στοιχεῖα παραδόσεως φέρουν τὸ δωρικὸ ἔθνος σχηματιζόμενο στὴ Δωρίδα (εὐρύτερη ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ) ἀπὸ Μακεδνοὺς ποὺ εἶχαν μεταναστεύσει ἀπὸ τὴν Πίνδο καὶ ἀπὸ ἓνα ἐπιχώριο φύλο ποὺ τιμοῦσε τὸν Ἡρακλῆ. Ἀλλὰ, ἐπίσης ἐπιχώρια φύλα, προστέθηκαν.
- ⟨ Συνέχιση οἰκίσεως Δωριέων στὴ Δωοίδα ⟩.

〈Πελοπόννησος

Ἀφίξεις δωρικῶν ομάδων μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ〉.

ΕΛΛΗΝΕΣ

Ἡπειρος (;)

— παράδοση (;)

Κοιλάδα Σπερχειοῦ

— παράδοση.

— τοπωνύμιο: Ἑλλάς.

〈Αἴγινα

— θεὸς Ζεὺς Ἑλλάνιος.

Ἀφιξη μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ〉

ΕΠΕΙΟΙ

Φωκίς (;)

— Ἐπειός, ὄνομα ἥρωος.

Ἡλις

— παράδοση.

ΘΕΣΣΑΛΟΙ

Θεσπρωτία

— παράδοση.

〈Θεσσαλία

Μετὰ τὴν Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ〉.

ΙΩΝΕΣ

Ἐστιαῖωτις

— Ἴων, ὄνομα ποταμοῦ.

Πελασγιῶτις

— Ἴων, Ἴαν, ἀνθρωπωνύμιο.

Θεσσαλιῶτις, Φθιωῖτις

— Ἴων, ἀνθρωπωνύμιο.

— ἐφελκυστικὸν -ν.

Ἰοζολία Λοκρὶς

— Ἴων, μυθικὸ πρόσωπο, παλαιὸς θεός.

— ἐφελκυστικὸν -ν.

Βοιωτία

— αὐθεντικὴ παράδοση.

— ὄνομα μηνὸς -ων.

Ἀττικὴ

— παράδοση καὶ χρῆσις τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος τῶν Ἰώνων κατὰ τὴν ἱστορικὴ ἐποχὴ.

- ²Ιων, ἥρωες, παλαιὸς θεός.
- ²Ιανίσκος, ὄνομα θεοῦ.
- ²Ιωνίδαι, γένος.
- ὀνόματα μηνῶν -ων.
- (Συνέχιση οἰκίσεως Ἰώνων στὴν Ἀττική).

Κόρινθος (;)

- παράδοση (;).

Ἄργος

- παράδοση.

Ἐπίδαυρος

- ²Ιων, μυθικὸ πρόσωπο.

Τροιζήν

- Ἀθηνᾶ Ἀπατουρία.

Σικυὼν

- ²Ιανίσκος, μυθικὸ πρόσωπο.
- ἐφελκυστικὸ -ν.

Ἀχαΐα

- παραδόσεις στὴν Ἀχαΐα, στὴν Πιρήνη καὶ στὴ Λέσβο.

Πισᾶτις, Β. Τριφυλία

- ²Ιων, ὄνομα τοῦ Ἀλφειοῦ.
- ²Ιων, ποτάμιος δαίμων.
- ²Ιωναῖον ἄλσος.
- ²Ιωανι(ά)δες, νύμφες ποτάμιες καὶ θεραπευτικέες.

Ἄρκαδία

- ἐφελκυστικὸν -ν.
- 〈ἄφιξις — τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ〉.

Κυνουρία

- παράδοση.

Πελοπόννησος ἐν γένει

- παράδοση.

ΚΕΦΑΛΛΗΝΕΣ

- Ἰθάκη, Κεφαλληνία, Ζάκυνθος, Λευκάς, ἀκτὲς Ἀκαρνανίας
- παράδοση.

ΛΑΠΙΘΑΙ

Β. Πελασγιῶτις, Περαιβία

- παράδοση.
- ὅλοι οἱ Λάπιθες ἥρωες ποὺ ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Ὅμηρο καὶ τὸν Ἡσίοδο.

Κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ (;)

— ἀμφίβολες ἐνδείξεις.

Φωκίς (;)

— Λαπίθες ἥρωες: Ἐλατος (εἰκασία) καὶ Θησεύς (εἰκασία).

Βοιωτία

— Λαπίθες ἥρωες: Κόρωνος, Ἴσχυς, Αἰγεύς.

Ἄττική

— Λαπίθες ἥρωες: Αἰγεύς, Θησεύς, Πειρίθους, Κόρωνος.

Ἄργολίς (;)

— μὴ ἀποφασιστικὴ ἐνδειξη.

Σικυωνία

— Λαπίθες ἥρωες: Κόρωνος, Καινεύς.

Ἄρκαδία

— Λαπίθες ἥρωες: Ἐλατος, Ἴσχυς, Πειρίθους.

Ἰλακωνία

ἐνδείξεις ἐνσωματώσεως λίγων Λαπιθῶν στὰ δωρικὰ στοιχεῖα ποὺ κατέλαβαν τὴ Σπάρτη μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ).

Τριφυλία (;)

— ἀμφίβολη ἐνδειξη.

Ἑλις (;)

— ἀμφίβολες ἐνδείξεις.

ΛΟΚΡΟΙ

Ἡπειρος

— τὰ ὀνόματα *Αἴας* καὶ *Οἰλεύς* ποὺ φέρουν Λοκροὶ ἥρωες ἀνάγονται ἀντιστοίχως σὲ *Αἴφας* καὶ *Φιλεύς*. Τὸ πρῶτο ταυτίζεται μὲ τὸ ὑδρωνύμιο *Αἰ(φ)ας*, ποὺ ἦταν παλαιότερο ὄνομα τοῦ Ἄφου. Ἡ ρίζα τοῦ δευτέρου παραπέμπει στὸ ἠπειρωτικὸ τοπωνύμιο Ἰλιον.

Ἰοπουντία Λοκρὶς

— παράδοση.

Ἰσυνέχιση οἰκίσεως Λοκρῶν στὴ Λοκρίδα κατὰ τὴν ἱστορικὴ ἐποχὴ).

ΜΑΓΝΗΤΕΣ

Ἐκβολὲς Πηνειοῦ, Πήλιον

— παράδοση.

ΜΙΝΥΑΙ

Β. Πελασγιῶτις

— τοπωνύμια *Μινύα* (ὄρος καὶ πόλη), Ἰορχομενός (πόλη).

Πελασγιῶτις

— παράδοση.

— θεότητες: Κλυμένη ἢ Περικλυμένη. Τοπωνύμιο Ἰορχομενός (πόλη).

Φωκίς (;)

— ένδειξεις άσθενείς.

Βοιωτία

— παράδοση.

— τοπωνύμια: Μινύας (ποτ.), Ὀρχομενός (πόλη). Θεότητες: Μινύας, Κλυμένη ἢ Ἐτεοκλυμένη ἢ Περικλυμένη, Εὐφαιμος.

Ἄρκαδία

— θεότητες: Μινύας, Κλυμένος, Κλυμένη.

— τοπωνύμιο: Ὀρχομενός (πόλη).

Λακωνία

— παράδοση.

— θεότητες: Εὐφημος.

Τριφυλία

— τοπωνύμιο: Μινυήιος (ποτ.).

ΜΥΡΜΙΔΟΝΕΣ

Ἄχαΐα Φθιώτις

— παράδοση.

Ἐγγίνα

Μετὰ τὴν Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ).

ΠΕΡΑΙΒΟΙ

Περαιβία, Β. Πελασγιώτις

— παράδοση.

(Συνέχιση οικήσεως Περαιβῶν στὴν Περαιβία κατὰ τὴν ἱστορικὴ ἐποχὴ).

ΦΘΙΟΙ

Φθιώτις, Ἄχαΐα Φθιώτις

— παράδοση.

ΦΛΕΓΥΑΙ

Β. Πελασγιώτις (;)

— ἡ ὀμηρικὴ μνεία Φλεγυῶν δὲν τοῦς ἐντοπίζει ἀναπόφευκτα στὴ Β. Θεσσαλία.

— θεότητες: Φλεγύας.

Φωκίς, Δ. Βοιωτία

— παράδοση.

Εὐβοία (;)

— παράδοση (;).

ΦΩΚΕΙΣ

Φωκίς

— παράδοση (Συνέχιση οικήσεως Φωκέων στὴ Φωκίδα κατὰ τὴν ἱστορικὴ ἐποχὴ).

2. ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ ΕΝΤΟΠΙΣΕΩΝ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ Ή ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΑΠΟ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Χωρία ἀρχαίων συγγραφέων μὲ χρονολογικὲς πληροφορίες ἢ ἐνδείξεις εἶναι μερικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἀναφέρουν ὅτι ἓνα ἔθνος εἶχε κατοικήσει παλαιότερα σὲ δεδομένη περιοχή. Συνεπῶς, κατὰ τὴ φάση τῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ προβλήματος ἐὰν καὶ κατὰ πόσο τὸ ὑπὸ κρίση χωρίο ἀνταποκρίνεται σὲ μία αὐθεντικὴ προφορικὴ παράδοση, κρίνεται καὶ ἡ ἀξιοπιστία τῆς χρονολογικῆς πληροφορίας ἢ ἐνδείξεως αὐτοῦ τοῦ χωρίου.

Ἄλλὰ, ἐνῶ οἱ γεωγραφικὲς πληροφορίες πού μᾶς παρέχονται ἀπὸ ἀρχαῖα κείμενα ἐκφράζονται μὲ ὀνόματα τόπων πού γνωρίζουμε ἢ μπορούμε σὲ πολλὰς περιπτώσεις νὰ ταυτίσουμε, οἱ χρονολογικὲς πληροφορίες ἢ ἐνδείξεις τους διατυπώνονται κατὰ κανόνα ὑπὸ ὄρους πού, προφανῶς, δὲν τίς συσχετίζουν μὲ τὸ δικό μας χρονολογικὸ σύστημα. Γιὰ νὰ ἀναχθοῦν, ἐνδεχομένως, στὸ δικό μας χρονολογικὸ σύστημα, αὐτὲς οἱ πληροφορίες ἢ ἐνδείξεις ἀπαιτοῦνται διαδικασίες λιγότερο ἢ περισσότερο σύνθετες. Ἀπλούστερες διαδικασίες ἀπαιτοῦνται, ὅταν οἱ ἀρχαῖες χρονολογικὲς πληροφορίες ἢ ἐνδείξεις διατυπώνονται σὲ ἔτη Ὀλυμπιάδων 4 ἄλλων ἀρχαίων χρονολογικῶν συστημάτων. Περιπλοκότερες διαδικασίες ἀπαιτοῦνται, ὅταν οἱ ἀρχαῖες χρονολογικὲς πληροφορίες ἢ ἐνδείξεις ἐκφράζονται μὲ χρονολογικὴ ἀναφορὰ (μὲ τὴν ἐννοια τοῦ προτέρου, ἢ τοῦ συγχρόνου ἢ τοῦ ὑστέρου) σὲ γεγονότα, εἴτε ἱστορικά, εἴτε μυθικά, ἀλλὰ θεωρούμενα ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ὡς ἱστορικά. Οἱ ἀρχαῖες χρονολογικὲς πληροφορίες ἢ ἐνδείξεις μὲ ἀναφορὰ σὲ ἓνα μυθικὸ γεγονός, ὅπως ἡ «Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία», ὁ «Τρωικὸς πόλεμος», ἢ «κἀθοδος (= ἐπιστροφή) τῶν Ἡρακλειδῶν», ἢ «Αἰολικὴ ἀποικία», ἢ «Ἰωνικὴ ἀποικία», δὲν μποροῦν νὰ ἀγνοηθοῦν, ἐπειδὴ: 1) Αὐτὰ τὰ μυθικὰ γεγονότα ἔχουν ἐνταχθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους μαζὶ μὲ ἱστορικὰ γεγονότα μέσα σὲ ἐνιαῖα χρονολογικὰ συστήματα, βάσει συνδυασμῶν πού ἔχουν μελετηθεῖ, διὸ καὶ εἶναι ἀξιοποιήσιμα ἀπὸ τὴν ἔρευνα, φυσικὰ μὲ τίς ἐπιβαλλόμενες προφυλάξεις καὶ τίς δέουσες προσεγγίσεις. 2) Ὁ «Τρωικὸς πόλεμος» εἶναι ἓνα ποιητικὸ κατασκευάσμα, προῖόν διαδοχικῶν ἐπεξεργασιῶν, ἔχει ὅμως ἐνσωματώσει πλῆθος στοιχείων προερχομένων ἀπὸ ἱστορικὲς παραδόσεις εὐγενῶν οἰκογενειῶν τῆς Ἰωνίας καὶ τῆς Αἰολίδος, οἱ ὁποῖες μετανάστευσαν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεταξὺ τοῦ 1200 καὶ τοῦ 1000 π.Χ. Αὐτὲς οἱ ἱστορικὲς παραδόσεις ἀνακλοῦν, ἔστω καὶ ἀχνά, μερικὲς καταστάσεις χρονολογούμενες κυρίως μεταξὺ τοῦ 1300 καὶ τοῦ 1200 π.Χ. 3) Ἡ «κἀθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν», ἢ «Αἰολικὴ ἀποικία» καὶ ἡ «Ἰωνικὴ ἀποικία», ὅπως παρουσιάζονται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους, δὲν εἶναι ἱστορικὰ γεγονότα, ἔχουν ὅμως

ώς πυρῆνες ἱστορικά γεγονότα πού σχηματίζουν σύνολα: τὸ σύνολο τῶν μεταναστεύσεων δωρικῶν ομάδων ἀπὸ τὴν κεντρικὴ Στερεὰ στὴν Πελοπόννησο· τὸ σύνολο τῶν ἑλληνικῶν μεταναστεύσεων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα στὴν Αἰολίδα· τὸ σύνολο τῶν ἑλληνικῶν μεταναστεύσεων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα στὴν Ἰωνία.

Ἰδιότυπη ομάδα χρονολογικῶν πληροφοριῶν ἀποτελοῦν τὰ χωρία τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν πού ἐντοπίζουν διάφορα ἑλληνικὰ ἔθνη μετέχοντα στὸν «Τρωικὸ πόλεμο», μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὅλως ἰδιαίτερη θέση ἔχει ἓνα μεγάλο τμήμα τῆς δεύτερης ραψωδίας τῆς Ἰλιάδος, πού λέγεται «Νεῶν Κατάλογος» δηλ. «Κατάλογος τῶν πλοίων». Νομίζω, μαζὶ μὲ πλείστους ἐρευνητές, ὅτι οἱ ἐντοπίσεις ἐθνῶν στὸν «Κατάλογο τῶν πλοίων», πληρὴ τῆς ἐντοπίσεως τῶν Βοιωτῶν στὴ Βοιωτία, ἀνάγονται πράγματι σὲ χρονικὴ περίοδο πρὸ τοῦ τέλους τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς (περὶ τὸ 1200 π.Χ.). Ὡστόσο, ἐλέγχοντας τὶς λύσεις πού προτείνονται πρὸς ἄρση τῶν συγκρούσεων μεταξὺ στοιχείων παρεχομένων ἀπὸ διαφορετικὰ χωρία τοῦ πού ἀφοροῦν στὴν ταύτιση τῶν περιοχῶν πού κατεῖχαν, σὲ μία περίπτωση, οἱ Αἰνιᾶνες καὶ οἱ Περαιβοὶ καί, σ' ἄλλη, οἱ Ἀχαιοί, οἱ Ἑλληνες καὶ οἱ Μυρμιδόνες, διαπίστωσα: πρῶτον, ὅτι ὅλες πάσχουν· δεύτερον, ὅτι ἐκκινοῦν ἀπὸ μία προϋπόθεση· καὶ τρίτον, ὅτι αὐτὴ ἢ προϋπόθεση ὄχι μόνον δὲν εἶναι ἀποχρῶσα, ἀλλὰ καὶ ἐγκτεται σὲ μία λανθασμένη παραδοχὴ: τὴν παραδοχὴ ὅτι ὅλες οἱ περιγραφὲς βασιλείων καὶ κατοίκων τοὺς πού μᾶς δίνει ὁ «Κατάλογος τῶν πλοίων» εἶναι σύγχρονες. Αὐτὴ ἢ παραδοχὴ ἀποδεικνύεται λανθασμένη διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς, ἢ ὅποια διαφαίνεται ἤδη ἀπὸ τὶς διαφωνίες τῶν ἐρευνητῶν ὡς πρὸς τὶς λύσεις πού προτείνουν κατὰ περίπτωσιν καὶ τελικὰ βεβαιώνεται ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες ὅλων αὐτῶν τῶν λύσεων. Κατόπιν τῆς διαπιστώσεως ὅτι ἢ ἐν λόγῳ παραδοχὴ δὲν εἶναι δεδομένη, ἀντέστρεψα τὴν πορεία τοῦ ἀποδεικτικοῦ συλλογισμοῦ. 1) Μελετῶ τὰ στοιχεῖα τῶν χωρίων τοῦ «Καταλόγου τῶν πλοίων» πού ἀντιφάσκουν, ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὴν προκατάληψιν ὅτι ἀπεικονίζουν καταστάσεις σύγχρονες. Ἔτσι, ἐὰν αὐτὰ τὰ στοιχεῖα δὲν προκαλοῦν προβλήματα γιὰ ἄλλους λόγους, δὲ διστάζω νὰ δεχθῶ ὅτι καὶ τὰ δύο χωρία μποροῦν νὰ ἀληθεύουν· 2) Θεωρώντας πλέον δεδομένο τὸ ὅτι καὶ τὰ δύο χωρία μποροῦν νὰ ἀληθεύουν, ἀντιμετωπίζω τὸ πρόβλημα: πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀληθεύουν δύο μαρτυρίες πού ἀντιφάσκουν μεταξὺ τους; Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα ἐπιδέχεται μία μόνη ἀπάντησις: δύο μαρτυρίες πού ἀντιφάσκουν μποροῦν νὰ συναληθεύουν, ἐὰν ἀναφέρονται σὲ διαφορετικούς χρόνους. Αὐτὴ ἢ ἀπάντησις σημαίνει ὅτι ὁ «Κατάλογος τῶν πλοίων» ἀνακλᾷ ἐπὶ τοῦ προκειμένου πληροφορίες ἀπὸ πηγὲς ἀναφερόμενες σὲ μὴ σύγχρονες καταστάσεις. Ἐννοεῖται ὅτι αὐτὲς οἱ μὴ σύγχρονες καταστάσεις δὲ θὰ ἀπεῖχαν μεταξὺ τους σημαντικά, ἐπειδὴ πρέπει νὰ ἐμπίπτουν στὰ πλαίσια τοῦ χρονικοῦ ὀρίζοντα τοῦ «Καταλόγου τῶν πλοίων», ὁ ὁποῖος, μὲ τὴν εὐρύτερη ἐκδοχὴ του, ἀντι-

στοιχεῖ στὸν 13ον αἰῶνα π.Χ.³) Ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ συμπέρασμα περιέχει ὑπόθεση, τὸ ἐλέγχω μὲ στοιχεῖα ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ σκεπτικὸ πού μὲ ὀδηγεῖ σ' αὐτό.

Συνοφίζω τὰ στοιχεῖα αὐτῶν τῶν δύο μεγάλων φακέλων τῆς ὀμηρικῆς γεωγραφίας.

1) Σύμφωνα μὲ ἓνα χωρίο τοῦ «Καταλόγου τῶν πλοίων», οἱ Αἰνιᾶνες καὶ οἱ Περαιβοί, πού εἶχαν ἐκστρατεύσει στὴν Τροία ὑπὸ ἓνα κοινὸ βασιλέα, τὸν Γουνέα, κατοικοῦσαν στὴν πόλη πού λεγόταν Κύφος καὶ γύρω ἀπὸ τὴ Δωδώνη, πού χαρακτηρίζεται «δυσχέιμερος», καὶ καλλιεργοῦσαν ἀγρούς ἐκατέρωθεν τοῦ Τιταρησίου, ὁ ὁποῖος περιγράφεται ὡς παραπόταμος τοῦ Πηγνεῖο¹. Βάσει αὐτῶν τῶν ἐνδείξεων, οἱ ἀρχαῖοι λόγιοι ταύτισαν τὸν Τιταρήσιο ποταμὸ μὲ τὸν μεταγενέστερο Εὐρωπό, πού πηγάζει ἀπὸ τὸ ὄρος Τιτάριον καὶ χύνεται στὸν Πηγνεῖο, καὶ τοποθέτησαν τοὺς Αἰνιᾶνες καὶ τοὺς Περαιβοὺς τῆς ἐποχῆς τοῦ «Τρωϊκοῦ πολέμου» στὴν ἱστορικὴ Περαιβία. Σύμφωνα μὲ ἄλλο χωρίο τοῦ «Καταλόγου τῶν πλοίων», οἱ Λαπίθαι, πού εἶχαν ἐκστρατεύσει στὴν Τροία ὑπὸ τὸν Πολυποίτη καὶ τὸν Λεοντέα, κατεῖχαν τὴν Ἄργισσα, τὴ Γυρτώνη, τὴν Ὀρθη, τὴν Ἠλώνη καὶ τὴν Ὀλοοσσόνα². Ἡ Γυρτώνη καὶ ἡ Ὀλοοσσών ὑπῆρχαν καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους· οἱ ἄλλες τρεῖς πόλεις ταυτίζονταν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους λογίους μὲ πόλεις τῶν ἱστορικῶν χρόνων: συγκεκριμένα ἡ Ἄργισσα μὲ τὴν Ἄργουρα, ἡ Ὀρθη μὲ τὴν ἀκρόπολη τῆς Φάλανας, ἡ Ἠλώνη μὲ τὴν Λειμώνη. Ἡ Ὀλοοσσών, ἡ Φάλανα καὶ ἡ Λειμώνη βρισκόνταν στὴν Περαιβία τῶν κλασσικῶν καὶ μετακλασσικῶν χρόνων· ἡ Γυρτώνη καὶ ἡ Ἄργουρα περιέχονταν στὸ βόρειο τμήμα τῆς Πελασγιώτιδος τῶν ἰδίων χρόνων. Χωρὶς ἀμφιβολία τὰ δύο τοῦτα χωρία τοῦ «Καταλόγου» εἶναι ἀντιφατικά ὡς πρὸς τὸ ὅτι προσγράφουν τὴν ἱστορικὴ Περαιβία ἢ, τουλάχιστον τὸ μεγαλύτερο τμήμα της, τὸ μὲν ἓνα στοὺς Περαιβοὺς καὶ τοὺς Αἰνιᾶνες, τὸ δὲ ἄλλο στοὺς Λαπίθες. Μεταξὺ τῶν νεότερων ἐρευνητῶν ὑπάρχει διχογνωμία. Μερικοί, παραβλέποντας τὴν ἀντίφαση τῶν ὡς ἄνω δύο χωρίων, ἀποδέχονται τὴν ἄποψη τῶν ἀρχαίων λογίων ὡς πρὸς τὴν ταύτιση τῆς χώρας τῶν Αἰνιάνων καὶ τῶν Περαιβῶν μὲ τὴ μεταγενέστερη Περαιβία καὶ τὴν ἐνισχύουν μὲ πρόσθετα ἐπιχειρήματα (L. Heuzey, E. Meyer, Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος, P. Lenk, F. Jacoby, E. Kirsten). Οἱ περισσότεροι, θέλοντας νὰ ἄρουν τὴν ὡς ἄνω ἀντίφαση, ταυτίζουν τὴ Δωδώνη μὲ τὴν ἠπειρωτικὴ πόλη καὶ τοποθετοῦν τοὺς Αἰνιᾶνες καὶ τοὺς Περαιβοὺς στὴν περιοχὴ αὐτῆς τῆς πόλεως, στὴν κεντρικὴ Πίνδο καὶ στὴν ἄνω Ἐστιάωτιδα (C. Carapanos, B. Niese, N. Γεωργιάδης, E. Kern, M. P. Nilsson, T. W. Allen, F. Stählin, C. Bottin, N. G. L. Hammond, V. Burr,

1. Ἰλιάς, Β 748 κ.έ.

2. Ἰλιάς, Β 738 κ.έ.

E. Lepore, Σ. Ι. Δάκαρης, R. Hope Simpson-J. F. Lazenby, E. Visser). Κρίνοντας τὸ καθένα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐπιχειρήματα πού ἔχουν διατυπωθεῖ ὑπὲρ τῆς τοποθετήσεως τῆς χώρας τῶν Αἰνιάνων καὶ τῶν Περαιβῶν στὴν ἄνω Ἑστιαιώτιδα, τὴν κεντρικὴ Πίνδο καὶ τὴν περιοχὴ τῆς Δωδώνης, δαπίστωσα ὅτι κανένα τους δὲν εἶναι ἀποφασιστικό¹. Κατόπιν τούτου ὑποθέτω ὅτι οἱ δύο περιγραφές συγκροτοῦνται, ἐπει-

1. Σ' αὐτὴ τῇ σημείωση ἀναφέρω καὶ συζητῶ τὰ πιὸ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐν λόγῳ ἐπιχειρήματα: (Ἐπιχ. α) Μόνη ἡ θεσπρωτικὴ Δωδώνη εἶναι γνωστὴ στὸν Ὅμηρο· ἡ ὑπαρξὴ Δωδώνης στὴν Περαιβία εἶναι πλέον ἢ ἀμφίβολη. Ἄλλὰ: (1) Αὐτὸ τὸ ἐπιχειρήμα ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο λήψεις ζητουμένου, ἀφοῦ δέχεται ὡς ἀποδεδειγμένα τὰ δύο πρὸς ἀπόδειξιν προβλήματα. (2) Τὸ ὁμηρικὸ χωρίο γιὰ τὴ θεσπρωτικὴ Δωδώνη δὲ τὴ σχετίζει μὲ τοὺς Αἰνιᾶνες ἢ τοὺς Περαιβούς, ἀλλὰ μὲ τοὺς Σελλοὺς ἢ Ἐλλοὺς. (Ἐπιχ. β) Ἀκόμη καὶ ἂν ὑπῆρχαν περισσότεροι τόποι μὲ τὸ ὄνομα Δωδώνη, εἶναι ἀπίθανο ὅτι ὑπῆρχαν δύο μαντεῖα μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα. Ἄλλὰ: (1) Ὁ «Κατάλογος τῶν πλοίων» δὲ λέει ὅτι ἡ Δωδώνη τῶν Περαιβῶν καὶ τῶν Αἰνιάνων εἶχε μαντεῖο· (2) Ἡ Δωδώνη πού ἀναφέρει ὁ Σουΐδας ὡς τόπος μὲ μαντεῖο δὲ βρισκόταν στὴ χώρα τῶν Αἰνιάνων καὶ τῶν Περαιβῶν. (Ἐπιχ. γ) Ὅπως ἡ θεσπρωτικὴ Δωδώνη, στὴν Ὀδύσεια, ἔτσι καὶ ἡ Δωδώνη τῶν Αἰνιάνων καὶ τῶν Περαιβῶν, στὸν «Κατάλογο τῶν πλοίων» περιγράφεται ὡς τόπος ἀπομονωμένος ἐν μέσῳ μὴ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ἄλλὰ ὁ «Κατάλογος τῶν πλοίων» τοποθετεῖ τὴ Δωδώνη σὲ χώρα κατοικουμένη ἀπὸ ἑλληνικὰ ἔθνη. (Ἐπιχ. δ) Ἡ λατρεία τοῦ Διὸς ἐκ μέρους τῶν Αἰνιάνων κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἐπιβεβαιώνει τὴν παλαιὰ σχέση τους μὲ τὴ θεσπρωτικὴ Δωδώνη. Ἄλλὰ ἡ λατρεία τοῦ Διὸς ἦταν πανελληνία. (Ἐπιχ. ε) Ὁ ὁμηρικὸς ὕμνος εἰς Ἀπόλλωνα (216-218) παρουσιάζει τὸν θεὸ νὰ πηγαίνει ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο στὴν Ἰωλλὸν περνώντας ἀπὸ τὸν Λάκμο (ὄρος τῆς ὄροσειρᾶς τῆς Πίνδου) καί, στὴ συνέχεια, ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Αἰνιάνων καὶ τῶν Περαιβῶν. Ἄλλὰ ἡ ἀναφορὰ τοῦ Λάκμου σ' αὐτὸ τὸ κείμενο ὀφείλεται σὲ διόρθωση τοῦ Baumeister — ἡ χειρόγραφη παράδοση ἔχει *Λέκτον* — ὁ ὁποῖος τὴ δικαιολόγησε μὲ δύο ἐπιχειρήματα: (1) τὸ τοπωνύμιον *Λέκτος* εἶναι ἄγνωστο ἀπὸ ἄλλου· (2) ἀφοῦ ὁ Ἀπόλλων πηγαίνει ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο στὰ Πιέρια ὄρη, εἶναι λογικὸ νὰ συνεχίζει περνώντας ἀπὸ τὴν Πίνδο. Ἄλλὰ τὸ μὲν πρῶτον ἐπιχειρήμα ἔχει μικρὴ ἀξία (*argumentum ex silentio*), τὸ δὲ δεύτερον εἶναι λαθασμένο: ὁ Ἀπόλλων δὲν πηγαίνει ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο στὰ Πιέρια ὄρη, ἀλλὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο στὴν Πιέρια, ἡ ὁποία ἐκτείνεται μεταξὺ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς παραλίας. Ἐπὶ πλέον: ἡ ἀντικατάσταση τῆς γραφῆς *Λέκτον* μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ὄρους Λάκμου δὲν ἔπρεπε νὰ προταθεῖ, δεδομένου ὅτι τὸ ἀντικαθιστάμενον τοπωνύμιον συνοδεύεται ἀπὸ τὸ ἐπίθετον *ἡμαθόντα* «ἀμμώδη», ἐπίθετον πού δὲν ταιριάζει γενικὰ σ' ἓνα ὄρος εἰδικὰ στὸν Λάκμο. Ἀντίθετα ταιριάζει σὲ τόπος κείμενον στὴν παραλία τῆς Πιερίας ἢ τῆς Ἡμαθίας, τόσο μᾶλλον πού τὸ ὄνομα τῆς δευτέρας παράγεται ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὸν *ἄμαθος* «ἄμμος». Κατὰ συνέπεια, ὁ ὕμνος εἰς Ἀπόλλωνα, ἔχει μόνον δὲ στηρίζει τὴν μετατόπισιν τῆς χώρας τῶν Αἰνιάνων καὶ τῶν Περαιβῶν περὶ τὴν Πίνδο, ἀλλὰ καὶ τὴν τοποθετεῖ ρητὰ μεταξὺ τῆς Πιερίας καὶ τῆς Ἰωλλοῦ. (Ἐπιχ. ζ) Σύμφωνα μὲ μία μυθικὴ παράδοση, ὁ Ἡρακλῆς εἶχε δώσει στοὺς Αἰνιᾶνες τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ σὲ ἀνάμνησιν τῆς ἀρχαίας φιλικίας του μὲ τοὺς Αἰνιᾶνες ὑπὸ τῇ «σκιερῇ φηγῷ» πού θὰ δήλωνε τὴ Δωδώνη. Ἀντὶ τούτου ὁ μὲν ἢ σχετικὴ πηγὴ (Ἀριστοτέλης, *Περὶ θανυμ. ἀκ.* 133) ἀναφέρει ἔρωτα τοῦ Ἡρακλῆ μὲ μία νύμφη ὑπὸ μία σκιερῇ φηγῷ. (Ἐπιχ. η) Ὁ ποταμὸς Τιταρήσιος δὲν μπορεῖ νὰ ταυτισθεῖ μὲ τὸν Εὐρωπό, ὅπως θέλει ὁ Στράβων, ἐπειδὴ ὁ ροῦς τοῦ Εὐρωποῦ μέχρι τῆς συμβολῆς του μὲ τὸν Πηνειὸν διασχίζει

δὴ ἀνακλοῦν καταστάσεις πού δὲν ἦσαν σύγχρονες, ἀλλὰ διαδοχικές. Αὐτὴ ἡ ὑπόθεση ἐπαληθεύεται ἀπὸ στοιχεῖα ἀνεξάρτητα τοῦ λόγου πού ὁδήγησε σ' αὐτήν. Αὐτὰ εἶναι (α) μία ἀξιόπιστη μαρτυρία γιὰ τὸ ὅτι οἱ Αἰνιᾶνες καὶ οἱ Περαιβοὶ κατεῖχαν πρὶν ἀπὸ τοὺς Λαπίθες τὶς περιοχὲς ὅπου τοὺς τοποθετεῖ τὸ χωρίο τοῦ «Καταλόγου» πού ἀναφέρεται σ' αὐτοὺς καὶ μία (β) ἐμπράγματα ἀπόδειξη τοῦ ἴδιου γεγονότος. (α) Ἡ μαρτυρία ἀναφέρει ὅτι οἱ Λαπίθαι ἐπεκτάθησαν εἰς βᾶρος τῶν Περαιβῶν καὶ τῶν Αἰνιάνων καὶ ὅτι οἱ Περαιβοὶ καὶ οἱ Αἰνιᾶνες μετακινήθηκαν πρὸς διάφορες κατευθύνσεις, οἱ ὁποῖες καὶ κατονομάζονται¹. Μεταξὺ τῶν τόπων, ὅπου κατέληξαν οἱ Αἰνιᾶνες, μνημονεύεται ἡ περιοχὴ τῆς Οἴτης, ἡ ὁποία πράγματι ὑψώνεται νότια ἀπὸ τὴν Αἰνίδα τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Ἐὰν εἶχα μόνον αὐτὴ τὴ μαρτυρία, θὰ ἀμφεβάλλα γιὰ τὴν ἀuthenticότητα τῶν λεγομένων της, ἀναλογιζόμενος ὅτι θὰ μπορούσε νὰ κατασκευασθεῖ ἀπὸ κάποιον ἀρχαῖο συγγραφέα πού θὰ εἶχε σκεφθεῖ, πρὶν ἀπὸ ἐμένα, ὅτι ἡ ὑπὸ συζήτηση ἀντίφαση μεταξὺ δύο χωρίων τοῦ «Καταλόγου» αἴρεται, ἐὰν ἡ προβληματικὴ περιοχὴ εἶχε κατοικηθεῖ διαδοχικά, πρῶτα ἀπὸ τοὺς Αἰνιᾶνες καὶ τοὺς Περαιβούς, ἔπειτα ἀπὸ τοὺς Λαπίθες. Παρατήρησα ὅμως ὅτι ἡ ἐπέκταση τῶν Λαπιθῶν εἰς βᾶρος τῶν Αἰνιάνων καὶ ἡ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἔξοδος τῶν Αἰνιάνων ἀπὸ τὴ Θεσσαλία ἀναφέρονται, μέσα σ' ἓνα ἄλλο πλαίσιο, ὡς τὰ πρῶτα ἐπεισόδια τῆς μεταναστεύσεως τῶν Αἰνιάνων μέχρι καὶ τῆς ἐγκαταστάσεώς τους στὴν ἱστορικὴ

τὴ χώρα τῶν Λαπιθῶν. Ἀλλὰ ὁ «Κατάλογος τῶν πλοίων» δὲ λέει ὅτι ὁ Τιταρήσιος χύνεται στὸν Πηνεῖδ μέσα στὰ ὕρια τῆς χώρας τῶν Αἰνιάνων καὶ τῶν Περαιβῶν, ἀλλὰ ὅτι προωθεῖ τὸ νερό του πρὸς τὸν Πηνεῖδ (ἐς Πηνεῖδον προῖει καλλιόρον ὕδωρ), ἄρα ἐξυπακούει ὅτι ὁ Πηνεῖδ ρεεῖ πιὸ μακριά. (Ἐπιχ. θ) Ὁ Στράβων ἔκαμε λάθος ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ ὕρους Τιταρίου, δεδομένου ὅτι αὐτὸ ὄχι μόνον λέγεται *Κιτάριον* ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖο, ἀλλὰ καὶ τοποθετεῖται ἀπὸ τὸν ἴδιον ὄχι στὴν Περαιβία, ἀλλὰ στὴ Μακεδονία, οἱ δὲ χάρτες μας τὸ σημειώνουν βόρεια ἀπὸ τὸν Ἀλιάκιμονα. Ἀλλὰ (1) *Τιτάριον* καὶ *Κιτάριον* δὲν εἶναι διαφορετικὰ ὀνόματα, ἀλλὰ παραλλαγές τοῦ ἴδιου ὀνόματος (πρβλ. θεσσ. κισ = πανελληνίσις). (2) Ὁ Στράβων περιγράφει τὸ Τιτάριον ὡς «συμφυές Ὀλύμπῳ», ἐπομένως τὸ τοποθετεῖ νοτιῶς τοῦ Ἀλιάκιμονος. (3) Ὁ Πτολεμαῖος μνημονεύει ὡς μακεδονικὰ ὄρη, ὄχι μόνον τὸ Τιτάριον, ἀλλὰ καὶ τὸ Πήλιον, ἀκόμη καὶ τὴν Ὀθρυ. Τοῦτο δὲ ἐπειδὴ περιγράφει τὴ ρωμαϊκὴ ἐπαρχία Macedonia, ἡ ὁποία περιλάμβανε καὶ ὀλόκληρη τὴ Θεσσαλία. (Ἐπιχ. ι) Ὁ Ψευδο-Ὀρφεὺς ἀναφέρει τὸν Μόψο ὡς *Τιταρῆθεν* καὶ συνάμα φαίνεται νὰ τοποθετεῖ τὴν πατρίδα του στὴν Ἠπειρο. Ἀλλὰ: (1) Τὸ σχετικὸ χωρίο (*Ἀργοναυτικά*, 128-129) τοποθετεῖ στὴν Ἠπειρο ὄχι τὴ γέννηση τοῦ Μόψου, ἀλλὰ τὸν ἔρωτα τῶν γονέων του. (2) Ὁ Μόψος συνάπτεται μὲ τὸ Μόψιον, πόλη κειμένη πολὺ κοντὰ στὴ συμβολὴ τοῦ Εὐρωπῶ-Τιταρῆσιου μὲ τὸν Πηνεῖδ. Ἀρα ἀκριβῶς ἡ γειννίαση τοῦ Μόψου μὲ τὸν Εὐρωπῶ-Τιταρῆσιο ἦταν ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Ψευδο-Ὀρφεὺς χαρακτήρησε τὸν Μόψο μὲ τὸ ἐπίρρημα *Τιταρῆθεν*.

1. Στράβων, 9, 5, 19-20, πρβλ. 7, ἀπ. 14.

Αινίδα¹. Ἐπειδὴ ἡ ἱστορία αὐτῆς τῆς μεταναστεύσεως ἀνάγεται σὲ παράδοση τῶν Αἰνιάνων, αἰτιολογεῖται τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐπέκταση τῶν Λαπιθῶν εἰς βᾶρος τῶν Αἰνιάνων μνημονεύονταν στὴν ἐν λόγῳ παράδοση, ἡ ὁποία, σημειωτέον, ἀποδεικνύεται αὐθεντικῆ². (β) Ἡ ἐμπράγματη ἐπιβεβαίωση παλαιοῦ ἐντοπισμοῦ τῶν Αἰνιάνων στὴ Β. Πελασγιώτιδα ἔγκειται στὸ γεγονός ὅτι κοντὰ στὰ Τέμπη, ὑπῆρχαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πόλη μὲ τὸ ὄνομα *Αἰνία*, καθὼς καὶ ποταμὸς μὲ τὸ ὄνομα *Αἴνιος*, καὶ λατρευόταν ἕνας ἰαματικὸς θεὸς μὲ τὸ ὄνομα *Αἰνείας*³. Τὸ ἔθνικὸ ὄνομα *Αἰνιᾶνες* ἔχει τὴν ἴδια ρίζα μὲ τὰ ὡς ἄνω τοπωνύμια καὶ θεωνύμια, μπορεῖ μάλιστα νὰ παράγεται ἀπὸ τὸ τοπωνύμιον *Αἰνία*, ὅπως τὰ ἔθνικα *Δυμᾶνες*, *Κυφᾶνες*, *Φοιτιᾶνες*, *Φρικᾶνες* ἀπὸ τὰ τοπωνύμια *Δύμα*, *Κύφος*, *Φοιτία*, *Φρικόιον*. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ δεδομένα προκύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ Αἰνιᾶνες κατοίκησαν πράγματι στὴ βορειότατη Πελασγιώτιδα.

2) Ἡ δευτέρα πολυσυζητημένη ἀντίφαση τοῦ «Καταλόγου τῶν πλοίων» δημιουργεῖται ἀνάμεσα στὸ χωρίο πού περιγράφει τὸ «βασίλειον τοῦ Πηλέως», ὅπου κατοικοῦν Ἀχαιοί, Ἕλληνες καὶ Μυρμιδόνες⁴, καὶ στὸ χωρίο πού περιγράφει τὸ «βασίλειον τοῦ Εὐμήλου», χωρὶς νὰ ὀνομάζει τοὺς κατοίκους του⁵. Ἡ προβληματικὴ περιοχὴ εἶναι τὸ νοτιότερο τμῆμα τῆς πεδιάδας τῆς Λάρισας μαζὶ μὲ τὶς βόρειες παρυφᾶς τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου. Μερικοὶ ἐρευνητές, συμμεριζόμενοι τὴν ἄποψη ὅτι αὐτὴ ἡ περιοχὴ εἶναι ἡ ὀνομαζομένη, στὸ πρῶτο χωρίο, *Πελασγιὸν Ἄργος*, ἐπειδὴ ἀργότερα τὸ ὄνομα *Πελασγιῶτις*, πού δήλωνε τὴ μία ἀπὸ τὶς τετράδες (διαιρέσεις) τῆς Θεσσαλίας, περιλάμβανε τὴν πεδιάδα τῆς Λάρισας, δέχονται ὅτι τὸ «βασίλειον τοῦ Πηλέως» περιλάμβανε πράγματι τὸ νότιο τμῆμα τῆς (B. Niese, V. Costanzi, A. Philippson). Ἄλλοι, προσέχοντας περισσότερο τὸ γεγονός ὅτι τὸ χωρίο γιὰ τὸ «βασίλειον τοῦ Εὐμήλου» ἀποδίδει σ' αὐτὸ τὴ λίμνη Βοίβη (Βοιβηίδα) καὶ τὶς πόλεις Φεράς, Γλαφύρας καὶ Ἰωλκόν, μεταφέρουν τὸ ὄνομα *Πελασγιὸν Ἄργος* ἐκτὸς τῆς Πελασγιώτιδος: ὅθεν τὸ ταυτίζουν εἴτε μὲ τὴν κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ (A. J. Wace - F. H. Stubbings), εἴτε μὲ τὴ Μαλίδα (H. M. Chadwick), εἴτε μὲ τὴν κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ μαζὶ μὲ τὴ Μαλίδα (E. Visser, πρβλ. R. Hope Simpson - J. F.

1. Πλούταρχος, *Ἠθικά*, 293 F - 294 C, πρβλ. 297 B-C.

2. M. B. Sakellariou, «La migration des Aenianes» στὸν συλλογικὸ τόμο *Aux origines de l'Hellénisme, La Crète et la Grèce, Hommages offerts à Henri van Efenterre*, 1984, σσ. 173-180, καὶ *Between Memory and Oblivion: The Transmission of early Greek Historical Traditions*, 1990, σσ. 190-200.

3. Ἀνωτέρω, σελ. 261.

4. *Ἰλιάς*, Β 681 κ.έξ.

5. *Ἰλιάς*, Β 711 κ.έξ.

Lazenby), εἴτε, ὄχι μὲ χῶρα, ἀλλὰ μὲ πόλη, τὴ Λάρισα Κρεμαστή, ποὺ ὀνομαζόταν καὶ Πελασγία (T. W. Allen). Ἄλλοι, ἀναγνωρίζοντας τὴν ὁμοιότητα τῶν ὀνομάτων *Πελασγικὸν Ἄργος - Πελασιῶτις*, προτείνουν ὡς λύση τοῦ προβλήματος τὴν ἰδέα ὅτι ὁ «Κατάλογος τῶν πλοίων» ὀνομάζει *Πελασγικὸν Ἄργος*, ὄχι μίαν ἀπὸ τὶς περιοχὰς τοῦ «βασιλείου τοῦ Πηλέως», ἀλλὰ μίαν εὐρύτερη περιφέρεια, ἢ ὁποῖα περιλάμβανε, ἐπὶ πλέον καὶ τὰ «βασίλεια» ποὺ περιγράφονται στὴ συνέχεια (A. Severyns, J. K. R. Munro, F. Stählin, V. Burr, C. Jachmann). Καμία ἀπὸ τὶς προτεινόμενες λύσεις δὲ στηρίζεται σὲ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ αὐτῆς. Μοναδικὸς λόγος ὄλων εἶναι ἡ ἄρση τῆς ἀντιφάσεως ποὺ πράγματι ὑπάρχει ἀνάμεσα στὶς περιγραφὰς δύο ὁμόρων «βασιλείων». Ἔτσι ὅμως ἡ συζήτηση ἔχει περιέλθει σὲ ἀδιέξοδο. Κατόπιν τῶν ὡς ἄνω διαπιστώσεων, ὑποθέτω ὅτι οἱ δύο συγκρουόμενες περιγραφὰς ἀνακλοῦν καταστάσεις ποὺ δὲν ἦσαν σύγχρονες, ἀλλὰ διαδοχικὲς. Αὐτὴ δὲ ἡ ὑπόθεση ἐπαληθεύεται ἀπὸ στοιχεῖα ἀνεξάρτητα ἐκείνων ποὺ ὀδηγοῦν σ' αὐτὴν:

α) Σύμφωνα μὲ παράδοση ποὺ ὑπαινίσσεται ὁ Ἡσίοδος καὶ ἀναφέρουν ὁ Πίνδαρος, ὁ Φερεκύδης καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς, ὁ Πηλεὺς εἶχε ἀποσπάσει τὴν Ἰωλκὸν ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Πελῖα¹. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν παράδοση ἀναφέρονται βέβαια δύο μυθικὲς μορφές, ὁ Πηλεὺς καὶ ὁ Πελῖας, ἀλλὰ ἐπίσης μίαν ἱστορικὴν πόλη, ἢ Ἰωλκός, καὶ ἓνα ἱστορικὸν γεγονός, μίαν ἄλωση τῆς Ἰωλκοῦ. Στὶς περιπτώσεις συνδυασμοῦ μυθικῶν μορφῶν καὶ ἱστορικῶν στοιχείων τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα εἶναι πρωτογενῆ, ἐνῶ οἱ μυθικὲς μορφές ἔχουν ἀντικαταστήσει ἱστορικὲς ὀντότητες, ὅπως λαοί, γένη, βασιλικοὶ οἴκοι. Στὴν προκειμένη περίπτωσι, ὁ «Πηλεὺς» καὶ τὰ «παιδιὰ τοῦ Πελῖα» φαίνονται νὰ ἐπέχουν τὴ θέσιν δυναστικῶν οἴκων ποὺ ἀνῆγαν τὴν καταγωγὴν τους, ἀντίστοιχα, στὸν Πηλέα καὶ στὸν Πελῖα καὶ ἡ παράδοση φαίνεται νὰ ἀνακλᾷ ἀνάμνηση κατοχῆς τῆς Ἰωλκοῦ ἀπὸ τὸν οἶκον ποὺ θεωροῦσε τὸν Πηλέα ὡς πρόγονον.

β) Οἱ παλαιοὶ θεοὶ τῶν Ἀχαιῶν Πέλοψ, Πελῖας, Νηλεὺς, Μελάμπους, Βίας² ἐντοπίζονται συγκεντρωμένοι στὴν Ἰωλκὸν καὶ στὴν ἄμεση περιοχὴ τῆς καὶ αὐτὸ τὸ γεγονός ὑποδεικνύει ὅτι οἱ βόρειες παρυφῆς τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου περιέχονταν στὸν χῶρον ὅπου διαμορφώθηκε τὸ ἔθνος τῶν Ἀχαιῶν. Ἐπομένως στοιχεῖα ἀνεξάρτητα τοῦ χωρίου τοῦ «Καταλόγου τῶν πλοίων» ποὺ περιγράφει τὸ «βασίλειον τοῦ Πηλέα» καὶ ὀνο-

1. Ἡσίοδος, ἀπ. 211 M-W (= *Pap. Argent.*, 55 Reitzenstein).— Πίνδαρος, *Νεμ.*, 3, 33-34 καὶ 4. 54-56 (στὸ δεύτερον κείμενον ὁ Πίνδαρος λέει ὅτι ὁ Πηλεὺς παραχώρησε τὴν Ἰωλκὸν στοὺς Αἰμόνες).— Φερεκύδης, 3 *FGH*, ἀπ. 62 (= *Σχόλ. Πίνδ. Νεμ.*, 3, 57).— Αὐτὴ ἡ παράδοση ἔχει ἤδη προκαλέσει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ ἄλωση τῆς Ἰωλκοῦ ἀπὸ τὸν Πηλέα μυθοποιεῖ ἱστορικὸν γεγονός: τὴν κατάληψιν τῆς Ἰωλκοῦ ἀπὸ Ἀχαιοὺς (H. D. Müller, *Mythologie der griechischen Stämme*, I, 1857, σσ. 222, 224-224; II, 1869, σ. 329).

2. Ἀνωτέρω, σελ. 203.

μάζει Ἀχαιοὺς ἓνα μέρος τῶν ὑπηκόων του μαρτυροῦν καὶ ὅτι ὁ οἶκος τοῦ Πηλέως εἶχε κυριαρχήσει τῆς Ἰωλκοῦ καὶ ὅτι Ἀχαιοὶ κατοικοῦσαν στὴ νοτιότερη Πελασγιώτιδα. Πῶς ἔφθασαν μέχρι τοῦ «Καταλόγου τῶν πλοίων» ἢ περιγραφή τοῦ «βασιλείου τοῦ Πηλέως» καὶ ἡ περιγραφή τοῦ «βασιλείου τοῦ Εὐμήλου»; Προφανῶς διὰ δύο διαφορετικῶν παραδόσεων ποὺ μεταφυτεύθηκαν ἀπὸ τὴ Θεσσαλία στὸ ἀνατολικὸ Αἰγαῖο ἀπὸ μετανάστες ἀριστοκράτες ποὺ κατάγονταν, ἄλλοι μὲν ἀπὸ τὸν βασιλικὸ οἶκο ποὺ μνημόνευε τὸν Πηλέα ὡς πρόγονο, ἄλλοι δὲ ἀπὸ τὸν βασιλικὸ οἶκο ποὺ ἔπραττε τὸ ἴδιο γιὰ τὸν Εὐμήλο. Καὶ οἱ δύο παραδόσεις ἀνέφεραν πραγματικὲς καταστάσεις, ἀλλὰ ἡ καθεμία πρόβαλε τὴ μεγαλύτερη ἔκταση ποὺ εἶχε τὸ κράτος τοῦ ἀντίστοιχου προγονικοῦ βασιλικοῦ οἴκου.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΑΠΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Τὰ ἀρχαιολογικὰ δεδομένα διαφέρουν ἀπὸ τὰ προηγούμενα σὲ δύο καίρια σημεία. Ἀπὸ τὴ μία μεριά, ἐμπεριέχουν καὶ τὴ χρονολογία τους, ἐκφραζομένη πρωτογενῶς μὲ ὄρους ἀρχαιολογικῶν περιόδων καὶ δευτερογενῶς μὲ μονάδες τοῦ κοινοῦ χρονολογικοῦ συστήματος. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως μεριά, δὲν ἐμπεριέχουν ἔχνος σχέσης τους μὲ κάποιον ἔθνος. Ἐπομένως ἓνα ἀρχαιολογικὸ δεδομένο μπορεῖ νὰ ἀποδοθεῖ σὲ ἔθνος ἢ τμήμα ἔθνους ἔπειτα ἀπὸ κατάλληλη ἀποδεικτικὴ ἐργασία. Στὰ πλαίσια τῶν ἐρευνῶν μου γιὰ τὰ ἑλληνικὰ ἔθνη κατὰ τὴν Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ μπόρεσα νὰ εἰσηγηθῶ σύνδεση ἐθνικῶν ομάδων καὶ ἀρχαιολογικῶν δεδομένων σὲ δύο μόνο περιπτώσεις:

1) Στὸ βιβλίο μου *Les Proto-Grecs*, 1980, συμπεραίνω, βάσει ἐνδείξεων, ὅτι οἱ καταστροφὲς ποὺ σημειώνονται σὲ οἰκισμοὺς τῆς Πρωτοχαλκῆς III καὶ οἱ ιδρύσεις νέων οἰκισμῶν κατὰ τὴ Μεσοχαλκὴ ὀφείλονται σὲ κύμα πρωτο-ἑλληνικῶν φύλων. Ἡ τομὴ μεταξὺ τῶν ὡς ἄνω ἀρχαιολογικῶν περιόδων χρονολογεῖται περὶ τὸ 1900 π.Χ. Στὸ ὑπὸ ἔκδοση βιβλίο συμπεραίνω, βάσει ἐνδείξεων, ὅτι οἱ Πρωτο-Ἰωνες καὶ οἱ Πρωτο-Ἀρκάδες εἶναι μεταξὺ τῶν πρώτων πρωτο-ἑλληνικῶν ἐθνῶν ποὺ ξαπλώθηκαν ἀπὸ τὴ Ν. Μακεδονία καὶ τὴ Β.-Δ. Θεσσαλία πρὸς νοτιότερες περιοχές.

2) Ὅλες οἱ ἀρχαιολογικὲς θέσεις τῆς περιοχῆς τῆς Κίρρας ἐγκαταλείπονται, ἔπειτα ἀπὸ μακρὰ οἰκισή τους, περὶ τὸ τέλος τῆς Ὑστεροελλαδικῆς III Β (γύρω ἀπὸ τὸ 1200 π.Χ.). Λίγο ἀργότερα, μόνον ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς οἰκισμοὺς, ἡ Ἰτέα, ἀνακαταλαμβάνεται γιὰ λίγο διάστημα, ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Ὑστεροελλαδικῆς III Γ (1200-1125 π.Χ.). Τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ ἡ χρονολογία αὐτῆς τῆς τελευταίας φάσης τῆς Ἰτέας ἀνταποκρίνονται στὴν ἀνάμνηση τῶν Αἰνιάνων τῆς κοιλάδας τοῦ

Σπερχειοῦ πού ἀνέφερε ὅτι οἱ πρόγονοί τους εἶχαν σταματήσει γιά λίγο στήν περιοχή τῆς Κίρρας, ἀμέσως πρὶν μετακινήθωῦν στή χώρα ὅπου ἐγκαταστάθηκαν τελικά.

ΑΛΛΕΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ

Σ' εἰδικό τμήμα τῶν γενικῶν συμπερασμάτων τοῦ ὑπὸ ἔκδοση βιβλίου ἀνασυνθέτω τὰ κατ' ἔθνη γεωγραφικά καὶ χρονολογικά πορίσματα κατὰ γεωγραφικά διαμερίσματα¹. Ἔτσι τὰ κατ' ἔθνη χρονολογικά πορίσματα, καθὼς συγκεντρώνονται μέσα σὲ πλαίσια γεωγραφικῶν διαμερισμάτων, πρωτογενῶς μὲν ὑποδεικνύουν κάποιες χρονολογίες εἰσόδου ὀρισμένων ἐθνικῶν ὁμάδων σ' ὀρισμένα διαμερίσματα, καθὼς καὶ τῆ χρονολογικῆ τάξῃ τους, δευτερογενῶς δὲ ὑπηρετοῦν ὡς *termini ante quos* ἢ *post quos* γιά τῆ χρονολογικῆ θέσῃ ἐθνικῶν ὁμάδων πού δὲν χρονολογοῦνται πρωτογενῶς.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 2.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ

ΗΠΕΙΡΟΣ	Γραικοί, Αἰνιᾶνες, στὸν ἄνω Ἄζω καὶ στήν Κασσ(ι)οπαία (1250 π.Χ.).
ΠΗΛΟΣ	Βοιωτοί, Μακεδόνες.
ΑΘΑΜΑΝΙΑ	Ἀθαμᾶνες.
ΑΙΤΩΛΙΑ	Αἰτωλοί, (Αἰολεῖς μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ).
ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	Κεφαλλῆνες.
Ν.-Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Ἀρκάδες (πρὸ τοῦ 1900 π.Χ.).
ΕΣΤΙΑΙΩΤΙΣ	Ἴωνες (πρὸ τοῦ 1900 π.Χ.), Ἀρκάδες (μετὰ τὸ 1900 π.Χ.).
ΘΕΣΣΑΛΙΩΤΙΣ	Ἴωνες (μετὰ τὸ 1900 π.Χ.), Αἰολεῖς (διαμορφώθηκαν τὸ 1250 ἢ καὶ ἀργότερα στὰ σύνορα μὲ τὴν Πελασγιώτιδα), Βοιωτοί (1200-1100 π.Χ.).
ΠΕΡΑΙΒΙΑ	Περαιβοί, Αἰνιᾶνες (μέχρι περίπου 1250 π.Χ.), Λαπίθαι (1250 π.Χ. κ.έ.).
Β. ΠΕΛΑΣΓΙΩΤΙΣ	Ἴωνες (1900 π.Χ. κ.έ.), Μινύαι καὶ Φλεγύαι (μετὰ τοὺς Ἴωνες), Αἰνιᾶνες καὶ Περαιβοί (μετὰ τοὺς Μινύες καὶ Φλεγύες καὶ μέχρι περίπου 1250 π.Χ.), Λαπίθαι (μετὰ τὸ 1250 π.Χ.).
ΕΚΒΟΛΕΣ ΠΗΝΕΙΟΥ,	
ΠΗΛΙΟΝ	Μάγνητες (παρόντες τὸν 13ον αἰ. π.Χ.)
Ν. ΠΕΛΑΣΓΙΩΤΙΣ	Ἀχαιοί (ἐκεῖ διαμορφώθηκαν μεταξὺ 1900 καὶ 1600 π.Χ., συνεχίζουν καὶ μετὰ τὸ 1600), Μινύαι (1300 π.Χ. κ.έ.), Αἰολεῖς (διαμορφώθηκαν μετὰ τὸ 1250 ἢ καὶ ἀργότερα στὰ σύνορα μὲ τὴ Θεσσαλιώτιδα).

1. Ἡ κατὰ γεωγραφικά διαμερίσματα σύνταξη τῶν πορισμάτων παρατίθεται καὶ ἐδῶ, σελ. 325-339.

ΦΘΙΩΤΙΣ	Φθῖοι, Ἀχαιοί, Μινύαι (πρὸς τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς Χαλκοῦ).
ΑΧΑΪΑ ΦΘΙΩΤΙΣ	Φθῖοι, Ἀχαιοί, Μυρμιδόνες, Λαπίθαι, Ἀθαμᾶνες.
ΔΟΛΟΠΙΑ	Δόλοπες.
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ	Ἀρκάδες (1900 π.Χ. κ.έ.), Ἀχαιοί, Ἑλληνες καὶ Μυρμιδόνες (1350 π.Χ. κ.έ. στὴν κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ), Δωριεῖς (διαμορφώθηκαν μεταξὺ 1350 καὶ 1100 π.Χ. στὴ Δωρίδα καὶ περὶ αὐτήν), Ἀθαμᾶνες καὶ Λαπίθαι (;) (περὶ τὰ τέλη τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ).
ΟΖΟΛΙΑ ΛΟΚΡΙΣ	Ἴωνες (1900 π.Χ. κ.έ.).
ΦΩΚΙΣ	Ἀβαντες (πρὸ τοῦ 1600 π.Χ.), Ἀχαιοὶ (1600 π.Χ. κ.έ.), Φλεγύαι, Λαπίθαι, Ἐπειοί (;), Μινύαι (;), τέλος Φωκεῖς (τουλάχιστον ἀπὸ τὸν 13ον αἰώνα κ.έ.).
ΟΠΟΥΝΤΙΑ ΛΟΚΡΙΣ	Λοκροὶ (τουλάχιστον ἀπὸ τὸν 13ον αἰ. π.Χ. κ.έ.).
ΒΟΙΩΤΙΑ	Ἴωνες (1900 π.Χ. κ.έ.), Ἀχαιοὶ (ἀπὸ 1600 κ.έ.), Φλεγύαι, Μινύαι (ἀπὸ τὸν 13ον αἰ. π.Χ. κ.έ.), Ἀθαμᾶνες, Λαπίθαι, Γραῖοι.
ΕΥΒΟΙΑ	Ἀβαντες (1600 π.Χ. κ.έ.), Ἀχαιοὶ (λίγοι, 1600 π.Χ. κ.έ.) Φλεγύαι (;). Ἴωνες (μετὰ τὸ 1200 π.Χ.).
ΑΤΤΙΚΗ	Ἴωνες (1900 π.Χ. κ.έ.), Ἀχαιοὶ, Λαπίθαι (περὶ τὸ 1300 π.Χ.), Ἀθαμᾶνες (Γραῖοι, μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ).
ΜΕΓΑΡΙΣ	Ἴωνες (;) (1900 π.Χ. κ.έ.), Ἀχαιοὶ (1600 κ.έ.).
ΚΟΡΙΝΘΙΑ	Ἴωνες (;) (1900 π.Χ. κ.έ.), Ἀχαιοὶ (1600 π.Χ. κ.έ.), Λαπίθαι (πρὸς τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ), Ἀιολεῖς (;) μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ.
ΣΙΚΥΩΝΙΑ	Ἴωνες (16ος αἰ. π.Χ. ἢ καὶ ἀργότερα), Ἀβαντες (;) Ἀχαιοὶ (1600 π.Χ. κ.έ.), Λαπίθαι, Αἰολεῖς(;).
ΑΡΓΕΙΑ	Ἀχαιοὶ (1600 π.Χ. κ.έ.), Ἀβαντες (1600 π.Χ. κ.έ.), Ἴωνες (14ος ἢ 13ος αἰ. π.Χ.).
ΕΠΙΔΑΥΡΙΑ, ΤΡΟΙΖΗΝΙΑ	Ἴωνες, Λαπίθαι.
ΑΡΚΑΔΙΑ	Ἀρκάδες (μετὰ τὸ 1900 π.Χ. κ.έ.), λίγοι Ἴωνες (12ος αἰ. π.Χ.), (λίγοι Ἀχαιοί, Μινύαι, Λαπίθαι μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ).
ΚΥΝΟΥΡΙΑ	Ἴωνες (16ος αἰ. π.Χ. ἢ καὶ ἀργότερα).
ΛΑΚΩΝΙΑ	Ἀχαιοὶ (περὶ τὸ 1400 π.Χ. κ.έ.), λίγοι Μινύαι (περὶ τὸ 1200 π.Χ.), λίγοι Λαπίθαι (περὶ τὸ 1200 π.Χ. ἢ ἀργότερα);.
ΜΕΣΣΗΝΙΑ	Ἀρκάδες (μετὰ τὸ 1900 π.Χ. κ.έ.), Ἀχαιοὶ (περὶ τὸ 1400 π.Χ. κ.έ.), (Αἰολεῖς (;), μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ).
ΤΡΙΦΥΛΙΑ	Ἀρκάδες (μετὰ τὸ 1900 π.Χ. κ.έ.), Ἴωνες (16ος αἰ. π.Χ. ἢ καὶ ἀργότερα), Ἀχαιοὶ (περὶ τὸ 1400 π.Χ. κ.έ.), λίγοι Μινύαι (περὶ τὸ 1200 π.Χ.), λίγοι Λαπίθαι (περὶ τὸ 1200 π.Χ. ἢ ἀργότερα);.
ΠΙΣΑΤΙΣ	Ἴωνες (16ος αἰ. π.Χ. ἢ καὶ ἀργότερα), Ἀχαιοὶ (περὶ τὸ 1400 π.Χ. κ.έ.)
ΗΛΙΣ	Ἐπειοὶ (παρόντες τὸν 13ον αἰ. π.Χ.), λίγοι Λαπίθαι, Ἀχαιοὶ (;).
ΑΧΑΪΑ	Ἴωνες (16ος αἰ. π.Χ. ἢ καὶ ἀργότερα), Ἀχαιοὶ (13ος αἰ. π.Χ. κ.έ.), (Αἰολεῖς (;) μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ).

ΖΑΚΥΝΘΟΣ	Κεφαλλήνες (παρόντες 13ο αί. π.Χ.), (ἸΑχαιοί (;) μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ).
ΙΘΑΚΗ	Κεφαλλήνες (παρόντες 13ο αί. π.Χ.).
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ	Κεφαλλήνες (παρόντες 13ο αί. π.Χ.).
ΛΕΥΚΑΣ	Κεφαλλήνες (παρόντες 13ο αί. π.Χ.).
ΣΚΥΡΟΣ	ἸΑχαιοί (;)
ΙΚΟΣ	ἸΑχαιοί (;)
ΚΕΩΣ	ἸΑχαιοί (;)
ΔΗΛΟΣ	ἸΑχαιοί.
ΚΩΣ	ἸΑχαιοί.
ΡΟΔΟΣ	ἸΑχαιοί.
ΚΡΗΤΗ	ἸΑχαιοί (περὶ τὸ 1400 π.Χ. κ.έ.).
ΚΥΠΡΟΣ	ἸΑχαιοί (πρὸς τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ), (Ἀρκάδες μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ).

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 3.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ ΚΑΤ' ΕΘΝΗ

ΑΒΑΝΤΕΣ	Φωκίς, Εὔβοια, Ἀργεῖα, Σικυωνία (;)
ΑΘΑΜΑΝΕΣ	Ἀθαμανία, Ἀχαΐα Φθιώτις, κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ, Βοιωτία, (Ἀττική)
ΑΙΝΙΑΝΕΣ	Περαιβία, Β. Πελασγιῶτις, κοιλάδα ἄνω Ἀφίου, Κασσ(ι)οπαία, Φωκίς, (Αἰνίς).
ΑΙΟΛΕΙΣ	Α. Θεσσαλιῶτις - Ν. Πελασγιῶτις, Φωκίς (;), Μεσσηνία (;) (Αἰτωλία, Βοιωτία (;), Εὔβοια (;), Κορινθία (;), Σικυωνία (;), Ἀχαΐα (;), Μεσσηνία (;))
ΑΙΤΩΛΟΙ	Αἰτωλία.
ΑΡΚΑΔΕΣ	Ν.-Δ. Μακεδονία, Ἐσθιαῖωτις, Θεσσαλιῶτις, κέντρο Στερεᾶς, Ἀρκαδία, Μεσσηνία, Τριφυλία, Πισᾶτις.
ΑΧΑΙΟΙ	Ν. Πελασγιῶτις, Ἀχαΐα Φθιώτις, κοιλάδες τοῦ Σπερχειοῦ καὶ τοῦ Ἰνάχου, Φωκίς, Ὀπουντία Λοκρῖς (;), Βοιωτία, Εὔβοια, Ἀττική, Μεγαρίς, Κορινθία, (Ἀρκαδία), Λακωνία, Μεσσηνία, Τριφυλία, Πισᾶτις, Ἥλις (;), Ἀχαΐα, Ζάκυνθος (;), Ἴκος (;), Κέως (;), Δῆλος (;), Κρήτη, Ρόδος, Κῶς, (Κύπρος).
ΒΟΙΩΤΟΙ	Β. Πίνδος, Θεσσαλιῶτις (Βοιωτία).
ΓΡΑΙ(Κ)ΟΙ	Ἡπειρος (;), Φθιώτις, Βοιωτία, (Εὔβοια (;), Ἀττική).
ΔΟΛΟΠΕΣ	Δολοπία.
ΔΩΡΙΕΙΣ	Δωρὶς καὶ πέριξ, Βοιωτία (Πελοπόννησος, Κρήτη, Δωδεκάνησος, Δωρὶς).
ΕΛΛΗΝΕΣ	κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ, (Αἴγινα).
ΕΠΕΙΟΙ	Ἥλις.
ΘΕΣΣΑΛΟΙ	Θεσπρωτία. (Θεσσαλία).
ΙΩΝΕΣ	Ἐσθιαῖωτις, Β. Πελασγιῶτις, Θεσσαλιῶτις, Ὀζολία Λοκρῖς, Βοιωτία, Ἀττική, Εὔβοια, Μεγαρίς (;), Κορινθία (;), Ἀργεῖα, Ἐπιδαυρία, Τροιζηνία, Σικυωνία, Ἀχαΐα, σύνορα Πισᾶτιδος καὶ Τριφυλίας, Ἀρκαδία, Κυκουρία.

ΚΕΦΑΛΛΗΝΕΣ	Ἰθάκη, Κεφαλληνία, Ζάκυνθος, Λευκάς, Ἀκαρνανία.
ΛΑΠΠΘΑΙ	Περαιβία, Β. Πελασγιῶτις, Ἀχαΐα, Φθιώτις, κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ (;), Φωκίς, Βοιωτία, Ἀττική, Τροιζηνία, ᾿Αργεΐα (;), Σικυωνία, Ἀρκαδία, Λακωνία, Τριφυλία (;), Ἡλις).
ΛΟΚΡΟΙ	Ἡπειρος, Ὀπουντία Λοκρὶς.
ΜΑΓΝΗΤΕΣ	ἐκβολὲς Πηγνιοῦ - Πήλιον.
ΜΙΝΤΑΙ	Β. Πελασγιῶτις, Ν. Πελασγιῶτις, Φθιώτις, Αἰτωλία (;), Φωκίς (;), Βοιωτία, Ἀρκαδία, Λακωνία, Τριφυλία.
ΜΥΡΜΙΔΟΝΕΣ	Ἀχαΐα Φθιώτις, κοιλάδα Σπερχειοῦ, ᾿Αίγινα),
ΠΕΡΑΙΒΟΙ	Περαιβία, Β. Πελασγιῶτις, ᾿Εστιαιωτις).
ΦΛΕΓΥΑΙ	Β. Πελασγιῶτις, Φωκίς, Βοιωτία, Εὐβοία (;).
ΦΘΙΟΙ	Φθιώτις, Ἀχαΐα Φθιώτις.
ΦΩΚΕΙΣ	Φωκίς,

R É S U M É

Aperçu de recherches sur les ethnè grecs à l'âge du Bronze. Partie II.

Suite de la communication présentée à la séance du 18 octobre. Aujourd' hui, nous traitons des données, problèmes de méthode et conclusions portant sur la situation des *ethnè* dans l'espace et dans le temps.

1. Situation d'*ethnè* ou de fragments d' *ethnè* dans l'espace

a. Localisation d'*ethnè* ou de fragments d'*ethnè* sur la base de témoignages littéraires (pp. 249-260):

Tenant compte de la fréquence d'histoires plus ou moins altérées, voire controuvées, que nous a léguées l'Antiquité au sujet d'événements réculés, nous avons tenu à nous expliquer longuement sur les critères que nous avons mis à l'œuvre pour écarter les éléments suspectes de notre documentation.

Résumé des conclusions¹:

Abantes: Phocide, Eubée;

Achéens: Pélasgiotide méridionale, Phthiotide, Achaïe Phthiotide, vallée du Spercheios, Argolide, Laconie, Messénie, Pisatide, Achaïe, Crète;

Ainians: Pérhaïbie-Pélasgiotide septentrionale, Haut Aôos, Cass(i)opée, Phocide, <Ainide>;

1. Les noms de pays improbables ne sont pas cités; les noms de pays problématiques sont suivis de (?); les noms de pays atteints après la fin de l'âge du Bronze sont mis entre < >.

- Arcadiens: Grèce centrale, Arcadie, Triphyle, Pisatide;
 Athamanes: Athamanie, vallée du Spercheios;
 Béotiens: Thessaliotide, <Béotie>;
 Dolopes: Dolopie;
 Doriens: Doride et environs, <pays du Péloponnèse, Crète, Dodécane>;
 Éoliens: Thessalie, Corinthie (?);
 Épéens: Élide;
 Étoliens: Étolie;
 Grai(k)oi: Épire, Phthiotide, Béotie;
 Hellènes: Épire, vallée du Spercheios;
 Ioniens: Attique, Argolide, Achaïe, Cynourie;
 Képhallènes: Ithaque, Céphallénie, Zacynthe, côtes d'Acarnanie ou d'Élide;
 Lapithes: Pélasgiotide septentrionale;
 Locriens: Locride de l'Est;
 Magnètes: bouches du Pénée, Pélion;
 Minyens: Béotie occidentale, Laconie;
 Myrmidons: Thessalie méridionale, Acarnanie, <Egine>;
 Perhaïbes: Perhaïbie-Pélasgiotide septentrionale, Hestiaiotide, Athamanie;
 Phthioi: Thessalie;
 Phlégéens: Pélasgiotide, Phocide, Béotie occidentale, Eubée (?);
 Phocidiens: Phocide;
 Thessaliens: Thesprotie, <Thessalie>.

b. Localisation d'*ethnè* ou de fragments d'*ethnè* sur la base de leurs traces (pp. 260-268).

Dès lors qu'un fait culturel reconnu comme trait distinctif d'un *ethnos* est, de surcroît, localisé, il est pour nous une trace de cet *ethnos* au lieu respectif.

Résumé des conclusions:

Abantes: Phocide (*Abai*, nom de lieu), Eubée (*Aréthuse*, *Kanathos*, noms de lieu), Argolide (*Abas*, figure mythique-ancien dieu, *Kanathos* nom de lieu), Sicyonie (*Abantidas*, nom de personne), Arcadie (*Kanathos*, figure mythique);

Achéens: Pélasgiotide méridionale (*Mélampous* et *Bias*, figures mythiques, anciens dieux. *Nélée*, figure mythique, ancien dieu, *Pélopeia*, figure mythique), Achaïe Phthiotide (*Mélampous* et *Bias*, figures mythiques, anciens dieux),

Phocide (*Agamemnon*, figure mythique, ancien dieu), Béotie (*Agamemnon*, figure mythique, ancien dieu, *Nélée*, figure mythique, ancien dieu, *Pélopeia*, figure mythique), Eubée (*Νηλεός*, nom de rivière), Attique (*Agamemnon*, figure mythique, ancien dieu, *Nélée*, figure mythique, ancien dieu), Corinthie (*Nélée*, figure mythique, ancien dieu), Argolide (*Agamemnon*, figure mythique, ancien dieu, *Mélampous* et *Bias*, figures mythiques, anciens dieux, *Pélops*, figure mythique, ancien dieu), Arcadie (*Agamemnon*, figure mythique, ancien dieu, *Mélampous* et *Bias*, figures mythiques, anciens dieux), Laconie (*Agamemnon*, figure mythique, ancien dieu, *Pélops*, figure mythique, ancien dieu), Messénie (*Mélampous* et *Bias*, figures mythiques, anciens dieux, *Nélée*, figure mythique, ancien dieu), Pisatide (*Pélops*, figure mythique, ancien dieu), Crète (*Nélée*, figure mythique, ancien dieu);

Ainianes: N.-E. de la Thessalie (*Ainia*, nom de ville, *Ainios*, nom de rivière, *Aineias*, théonyme et anthroponyme);

Arcadiens: Macédoine (*Aéropos*, figure mythique, *Lycaon*, figure mythique, ancien dieu), Athamanie (*Arcas*, figure mythique, ancien dieu), Thesprotie (*Lycaon*, figure mythique, ancien dieu), vallée du Spercheios (*Arcas*, figure mythique, ancien dieu), Phthiotide (*Lycaon*, figure mythique, ancien dieu), Arcadie (*Aéropos*, figure mythique, *Arcas*, figure mythique, ancien dieu, *Lycaon*, figure mythique, ancien dieu);

Athamanes: Athamanie (*Thémisto*, figure mythique), Hestiaiotide (*Thémisto*, figure mythique), Achaïe Phthiotide (*Athamas*, figure mythique, ancien dieu), Béotie (*Athamas*, figure mythique, ancien dieu, *Thémisto*, figure mythique);

Béotiens: mont *Boion*;

Éoliens: confins Pélasgiotide-Thessaliotide (*Aiolos*, figure mythique, ancien dieu) S.-E. de la Thessalie (*Aioleis* nom de lieu ou ethnique); Étolie (*Aioleis*, nom de lieu, *Aioleis*, nom de ses habitants);

Grai(k)oi: Épire (*Γραῖος*, nom de personne), Macédoine (*Γραῖα*, nom de lieu), Achaïe Phthiotide (*Γραικός*, personnage mythique), Béotie (*Γραῖα*, nom de lieu);

Ioniens: Hestiaiotide (*Ἴων*, nom de rivière), Pélasgiotide (*Ἴων*, nom de personne), Thessaliotide (*Ἴων*, nom de personne), Locride de l'Ouest (*Ἴων*, figure mythique), Attique (*Ἴων-Ἴανίσκος*, dieu guérisseur), Epidaure (*Ἴων*, figure légendaire), Sicyone (*Ἴανίσκος*, dieu guérisseur), Pisatide (*Ἴων*, nom

rattaché au fleuve Penée et nom de génie fluvial et guérisseur, Ἰωνίδες, nymphes fluviales et guérisseuses), Triphylie (Ἰωναίων ἄλσος);

Lapithes: Pélasgiotide (plusieurs figures mythiques rattachées aux Lapithes), Achaïe Phthiotide (*Coronos*, figure mythique), Béotie (*Aigée*, *Coronos*, figures mythiques), Attique (*Aigée*, *Coronos*, *Peirithous*, *Thésée*, figures mythiques), Sicyonie (*Coronos*, *Kaineus*, figures mythiques), Arcadie (*Elatos*, *Ischys*, *Peirithous*, figures mythiques);

Locriens: Épire (*Aias*, *Oilée*, *Aspétos*, figures mythiques), Locride de l'Est (*Aias*, *Oilée*, *Aspétos*, figures mythiques);

Minyens: N.-E. de la Thessalie (*Μινύα*, nom d'une ville et d'un mont, Ὀρχομενός, nom de lieu), Pélasgiotide (*Clyménos*, *Clyménè*, figures mythiques, anciens dieu et déesse, Ὀρχομενός, nom de lieu), Achaïe Phthiotide (*Clyménos*, *Clyménè*, figures mythiques, anciens dieu et déesse), Béotie occidentale (*Μινύας*, nom de rivière et d'une figure mythique, *Euphamos*, *Clyménos*, *Clyménè*, figures mythiques, anciens dieux et déesses), Arcadie (*Clyménos*, *Clyménè*, figures mythiques, anciens dieu et déesse, Ὀρχομενός, nom de lieu), Laconie (*Euphamos*, ancien dieu), Triphylie (*Μιννήμιος*, nom de rivière).

Le Tableau 1 (pp. 268-276) réunit par ethné et pays les indications tant directes (littéraires) qu'indirectes.

2. Situation d'*ethnè* ou de fragments d'*ethnè* dans le temps

a. Datation sur la base de témoignages littéraires (pp. 277-284).

— En même temps qu'elles rattachent un *ethnos* à un lieu, nombre de notices de nos sources littéraires accompagnent cette information d'une indication chronologique, exprimée, bien sûr, en des termes chronologiques anciens. Par voie de conséquence, chaque fois qu'on conclut qu'une de ces notices se fait l'écho d'une tradition historique authentique, cela concerne à la fois la localisation de l'*ethnos* et la date de la localisation.

— Les problèmes de géographie historique que soulèvent certains passages du «Catalogue des vaisseaux» sont bien connus. Les plus notoires portent sur l'identification de Dodone et de la rivière Titarèsios, dans le royaume de Gouneus régnant sur les Ainianes et les Perhaibes, et de Pélasgikon Argos, dans le royaume de Pélée, régnant sur les Achéens, les Hellènes et les Myrmidons. Le premier problème surgit du fait que la description du royaume

de Polypoites régnant sur les Lapithes lui assigne des localités situées dans les mêmes parages que Dodone et la rivière Titarèsios. Quant au second problème, il est entraîné par ce que la description du royaume d'Eumèle lui rattache des localités situées dans le sud de la Pélasgiotide dont le nom s'apparente à celui de Pélasgikon Argos. Pour lever la première contradiction, certains érudits identifient la Dodone du «Catalogue» à la Dodone de Thesprotie et cherchent la rivière Titarèsios dans le N.-E. de la Thessalie. Pour lever la seconde contradiction, certains érudits déplacent Pélasgikon Argos de la plaine méridionale de la Pélasgiotide vers le sud. Or, à l'examen, toutes les thèses émises pour résoudre soit le premier soit le second problème forment des arguments inconcluants, pêchent par pétition de principe, s'induisent dans un cercle vicieux et, pour ce qui est de Pélasgikon Argos, aboutissent à des conclusions rivales. Constatant qu'à l'origine de tous ces écarts se trouve la présomption que le «Catalogue» reflète, d'un bout à l'autre, des situations politiques simultanées, nous avons présumé le contraire et nous nous sommes attelés à tester cette hypothèse de travail au moyen de preuves indépendantes. Pour ce qui est du premier cas, nous avons prêté attention au fait que le nom ethnique *Αἰνῖνες* se rattache sans l'ombre d'un doute aux noms de lieu *Αἰνία* et *Αἴνιος*, localisés dans le nord de la Pélasgiotide, région assignée par le «Catalogue», une fois, aux Ainianes et, une autre fois, aux Lapithes; de surcroît, nous avons pu constater que les Ainianes se souvenaient que leurs ancêtres étaient évincés de la Perhaïbie et du nord de la Pélasgiotide par les Lapithes. D'où nous avons conclu que les indications géographiques livrées par le «Catalogue des vaisseaux» concernant les Ainianes et celles relatives aux Lapithes ont pu émaner de traditions reflétant des phases historiques différentes; ces traditions seraient conservées en Ionie ou en Éolide, chez certains groupes grecs, descendant, les uns des Ainianes, les autres des Lapithes. Concernant le second cas, nous avons pu relever une histoire légendaire, manifestement indépendante du «Catalogue des vaisseaux» et du reste de l'*Iliade*, qui, très probablement, traduirait en termes mythiques une tradition selon laquelle la ville d'Iolcos, assignée par le «Catalogue» à Eumèle, aurait appartenu, à des temps différents, à une maison royale qui se revendiquait de Pélée et à une autre maison royale qui, elle, se réclamait de Pélias. Cette histoire se serait conservée chez les descendants de la première maison émigrés en Ionie ou en Éolide. Dans cet ordre d'idées, on peut supposer que la description du «royaume de Pélée» et celle du «royaume d'Eumèle»

mèle» se font l'écho de traditions différentes, transmises toutes les deux à l'est de la mer Égée, l'une par les descendants de la maison royale se rattachant au héros Pélée, l'autre par les descendants d'une autre maison royale se liant au héros Eumèle. Chacune de ces traditions évoquerait la plus grande étendue que les possessions de la maison royale respective aient atteinte. Les situations décrites dans les deux passages du «Catalogue des vaisseaux» ne seraient donc pas simultanées, mais se seraient succédées, probablement au cours du XIIIe siècle.

b. Indices archéologiques (pp. 284-285).

Les données de fouilles archéologiques comportent leur propre date, exprimée en termes de périodes archéologiques, qui, à leur tour, sont aisément traduits en termes du système chronologique usuel; en revanche, elles ne témoignent pas de leur provenance ethnique. D'où le problème qu'elles posent est de savoir si elles sont susceptibles d'être rattachées à un *ethnos* particulier. Dans le présent ouvrage, nous lions l'avance des Ioniens jusqu'en Attique et des Arcadiens jusque dans le Péloponnèse aux changements qui s'observent vers la fin du Bronze Ancien et le début du Bronze Moyen, et la présence passagère d'Ainians dans la région de Kirrha à la phase Helladique Récent III C de cette région.

Les Tableaux 2 et 3 (pp. 285-288) réunissent les données de ce volet de la recherche par pays et *ethnè*.